

KÄKÄTE-raportteja

- 1/2011 Outi Mäki: Ikäteknologian kokeilut Suomessa
- 2/2011 Ira Verma ja Johanna Hätönen: Ikäihmiset, asuminen ja teknologia
- 3/2014 Kristina Forsberg, Hennariikka Intosalmi, Marika Nordlund ja Sirpa Suhonen: Ikäteknologiasanasto
- 4/2014 Marika Nordlund, Lea Stenberg, Kristina Forsberg, Jaana Nykänen, Paula Ranta, Anne Virkkunen: Ikäteknologian monimuotoinen maailma – KÄKÄTE-projektin loppuraportti
- 5/2014 Jaana Nykänen, Marika Nordlund, Lea Stenberg ja Kristina Forsberg: KÄKÄTE-toimintamallit
- 6/2014 Lea Stenberg, Marika Nordlund, Kirsi Alastalo, Kristina Forsberg, Hennariikka Intosalmi, Jaana Nykänen, Kirsti Pesola, Paula Ranta, Anne Virkkunen: Näkemyksiä ikäteknologiasta – KÄKÄTE-kyselyt yksissä kansissa
- 7/2014 Paavo Viirakorpi: Ikäteknologian hyvät käytännöt

KÄKÄTE-oppaita

- 1/2011 Turvapuhelinopas
- 2/2011 Jaana Nykänen: Vanhuspalvelujen tietojärjestelmät – Kooste asiakastieto-, toiminnanohjaus- ja toimintajärjestelmistä
- 3/2012 Kristina Forsberg: Teknologia avuksi ihmisten ja esineiden paikantamisessa
- 4/2012 Seija Örn: Asunnon lukitusopas
- 5/2012 Ira Verma, Kirsti Pesola ja Sara Ikävalko: Kevythissi kotiin
- 6/2013 Kristina Forsberg: Tietokonepiste toimivaksi – Opas palvelutaloille ja yhteisöille
- 7/2014 Kristina Forsberg ja Matti Lamponen: Apua paikalle – Kooste avunpyyntöjärjestelmistä
- 8/2014 Pirkko Kasanen: Kooste KÄKÄTE-oppaista
- 9/2014 Heikki Äyväri: Kuvapuhelimet – Opas kuvallisen yhteydenpidon ratkaisuista

KÄKÄTE-tutkimuksia

- 1/2012 Päivi Aro ja Sara Ikävalko: Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisten näkökulmasta
- 2/2013 Jenni Wessman, Kaaren Erhola, Satu Meriläinen-Porras, Richard Pieper ja Minna-Liisa Luoma: Ikääntynyt ja teknologia – Kokemuksiani teknologian käytöstä

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

MARIKA NORDLUND, LEA STENBERG,
KRISTINA FORSBERG, JAANA NYKÄNEN,
PAULA RANTA, ANNE VIRKKUNEN

Ikätekniologian monimuotoinen maailma

KÄKÄTE-projektin loppuraportti

KÄKÄTE-projekti (Käyttäjälle kätevä teknologia -projekti)
www.ikateknologia.fi

Vanhustyön keskusliitto – Centraförbundet för de gamlas väl ry
Malmin kauppatie 26
00700 HELSINKI
Puh. (09) 3508 600
www.vtkl.fi

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry
Hämeentie 58–60 A 52
00500 HELSINKI
Puh. (09) 7745 900
www.valli.fi

ISBN 978-951-806-217-5 (nid., Vanhustyön keskusliitto ry)
ISBN 978-952-9594-63-4 (nid., Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry)
ISBN 978-951-806-218-2 (pdf) (PDF, Vanhustyön keskusliitto ry)
ISBN 978-952-9594-64-1 (PDF, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry)

KÄKÄTE-raportteja 4/2014
Ikäteknologian monimuotoinen maailma – KÄKÄTE-projektin loppuraportti
Tekijät: Marika Nordlund, Lea Stenberg, Kristina Forsberg
Jaana Nykänen, Paula Ranta, Anne Virkkunen
Yhteyshenkilö: Marika Nordlund, Vanhustyön keskusliitto ry
Kannet ja taitto: Vitale Ay / Taina Leino
Paino: Kopio Niini Oy, Helsinki 2014

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton yhteinen KÄKÄTE-projekti käynnistyi tammikuussa 2010. Viisivuotisen RAY-rahoitteisen projektin tavoitteena on teknologian keinoin tukea ikäihmisten hyvää arkea ja kotona asumista sekä helpottaa ikäihmisten parissa työskentelevien työtä.

Sisällys

Lukijalle	5
Ikäteknologian pitkä tie	6
1. KÄKÄTE-PROJEKTI	9
2. NÄIN SANOVAT IKÄIHMISET	11
3. TIETOA IKÄTEKNOLOGIASTA	19
KÄKÄTE tiedon levittäjänä	19
Oppaat, raportit ja muut julkaisut	20
KÄKÄTE-projektin kyselyt	26
Projektiin liittyvät opinnäytetyöt	28
Verkkosivut	28
Seminaarit ja muut tapahtumat.....	29
Ikäihminen kohtaa teknologian	30
KÄKÄTE-hypistelyt	31
Neuvonta	32
4. VERKOSTOIDUTAAN	35
KÄKÄTE-verkosto ja verkostotiedotteet	35
Yhteisen kielen luominen.....	35
KÄKÄTE-projektin yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	36
KÄKÄTE näkyy maailmalla	37
5. PAREMPIA TUOTTEITA IKÄIHMISILLE	41
6. KÄKÄTE-TOIMINTAMALLIT	47
Etsimme teknologiaa – käyttäjälähtöistä teknologiaa vanhuspalveluihin.....	47
Käyttäjäpaneeli – ikäihmiset arvioimaan teknologiaa.....	49
Konstikoppa® – kiertävällä teknologianäyttelyllä tietoa ikäihmisten lähelle	53
7. MATKAN VARRELLA OPITTUA	59
Projektin toiminnan arviointi	59
Onnistumiset.....	59
Haasteet.....	61
Lähteet	64
LIITE 1 KÄKÄTEN kyselyt ja tutkimukset	66

Lukijalle

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton yhteisen KÄKÄTE-projektin (Käyttäjälle kätevä teknologia) viisivuotinen taival on päättymässä. Projektin tavoitteena on ollut teknologian keinoin tukea ikäihmisten hyvää arkea ja kotona asumista sekä helpottaa ikäihmisten parissa työskentelevien työtä. KÄKÄTE lähti liikkeelle ajatuksesta, että toimintakyvyn tuen tarpeita sekä teknologiaa on ympärillämme runsaasti, mutta ikäihmisillä arjen tukena teknisiä ratkaisuja on käytössä vain hyvin vähän. Tarjolla olevat ratkaisut ovat vain harvoin käyttäjälle käteviä. Ikäihmisiltä itseltään ei yleensä kysytä teknologiasta, ja silloin harvoin kun kysytään, ei välttämättä löydy mekanisme, joilla tieto välittyisi teknologian kehittäjille. Teknologiaa ja uusia ratkaisuja toki kehitetään, mutta koottua tietoa siitä, mitä eri puolilla tehdään, on vaikea saada. Samoin tieto tarjolla olevista teknisistä välineistä on vaikeasti saatavilla. Näitä haasteita KÄKÄTE-projekti lähti omalta osaltaan työstämään.

Tässä raportissa esitellään projektin tuloksia sekä projektin aikana kertyneitä kokemuksia ikäteknologiasta ja sen käyttöönottamisesta Suomessa. Luvassa on näkökulmia ikäteknologian eri puoliin: mm. käyttäjien näkemyksiin ja kokeiluihin, verkostojen muodostamiseen ja ikäteknologian kehittämiseen sekä hankintaan. Laaditut oppaat, tehdyt tutkimukset ja selvitykset sekä tiedon kokoamiseksi tehty työ käydään raportissa tiiviisti läpi. Raportti valottaa KÄKÄTE-projektin onnistumisia ja aikaansaannoksia, mutta myös projektin aikana kohdattuja haasteita. Projektissa laaditussa ikäteknologiasanastossa (KÄKÄTE-raportteja 3/2014) termi *ikäteknologia* määritellään lyhyesti näin: *teknologia, jonka tavoitteena on tutkia ja kehittää hyvän ikääntymisen tukemiseen suunnattuja laitteita, palveluja ja ympäristöjä*. KÄKÄTE on omalta osaltaan kehittänyt ikäteknologiaa askeleen eteenpäin tuottamalla tietoa ikäteknologiasta sekä nostamalla esiin käyttäjien – ikäihmisten ja vanhustyön ammattilaisten – tarpeita, kokemuksia ja ajatuksia teknologian käytöstä.

Kiitämme lämpimästi yhteistyöstä kaikkia, jotka ovat olleet mukana KÄKÄTE-projektin vaiheissa. Ilman yhteistyötä eri tahojen kanssa emme olisi aikaansaannoksinemme nyt tässä.

Helsingissä 11.11.2014

Lea Stenberg ja Marika Nordlund

Projektipäälliköt

KÄKÄTE-projekti

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ja Vanhustyön keskusliitto

Ikätekniologian pitkä tie

Tulevaisuutta arvioidaan ja ennustetaan jatkuvasti. Asialla ovat taloustieteilijät, tutkijat, futurologit ja ennustajaeukot. Taaksepäin kurkistaminen on helppoa, ja moni ennuste tuntuukin jälkiviisaan näkökulmasta perusteettomalta. Vain yksi asia on varma ja pysyy: maailman väestö vanhenee. Se on tiedetty liki vuosisadan ajan. Miksi siihen on niin vaikea suhtautua? Miksi tämä tieto ei johda strategiaan tai poliittisiin toimiin?

Vanheneva väestö tuo mukanaan monia ilmiöitä. Vanhat ovat entistä parempi-kuntoisia. Satavuotias ei ole harvinaisuus. Tällä hetkellä syntyvistä tyttölapsista puolet elää satavuotiaiksi. Vanhat ovat merkittävä resurssi yhteiskunnissa. He ovat poliittisesti aktiivisia ja osa heistä entistä varakkaampia, tärkeä kuluttajajoukko. Mutta vanhat ihmiset ovat syntyneet menneisiin maatalousyhteiskuntiin tai teollisiin yhteiskuntiin, joten kaikille tietoyhteiskunta on uusi haaste, toisin kuin tämän päivän diginatiiveille.

Vanhat ihmiset eivät vierasta teknologiaa. Polkupyörät, Singer-ompeelukoneet ja radiot ovat kuluneet käsissä. Keppejä on tehty itse, silmälasia ostettu vaikka torilta. Lukemattomat innovaatiot ovat syntyneet arjen tarpeista, kun ikä on rajoittanut näppäryyttä tai voimia. Mutta moderni teknologia on vierastanut vanhaa ihmistä. Ohjeet ovat kelvottomia, näpykät liian pieniä ja koulutusta ei ole ollut saatavilla. Ennen kaikkea: vanhoilta ei ole kysytty, heitä ei ole otettu mukaan suunnittelemaan uusia vehkeitä.

Toisaalta iällä on kulttuurisesti vahva kielteinen stigma. Lapset ja nuoret haluavat kiirehtää ikääntymistään, mutta aikuiset ihmiset eivät oikeasti halua vanheta, koska he pelkäävät vanhuutta. Stigma saa aikaan sen, että vanhoille ei kehitetä tuotteita, stigma saa aikaan sen, että vanhat eivät halua ostaa vanhoille tehtyjä tuotteita, koska ne koetaan tyhmiksi ja leimaaviksi. ”En ole vielä nii-i-n vanha.”

Ikätekniologiaa on ollut aina, ja gerontekniologia syntyi oppiaineena ja tieteenä 1980-luvun lopulla, luontevana osana suurta informaatiotekniologian vallankumousta. Tietokoneet pienenivät ja halpenivat, syntyi internet ja kännykköjen aika alkoi. Sen jälkeen on eletty monen kansallisen ja kansainvälisen projektin aikaa, unelmoitu kaikkialla olevasta tietotekniikasta, korkeakoulut ja yliopistot ovat kehittäneet ideoita ja lukemattomat yritykset ovat käyneet ongelmiin käsiksi. Mutta yritykset eivät voi tehdä yhteistyötä. Yliopistot varjelevat ideoitaan. Kaikkialla keksitään pyörää uudelleen toisista tietämättä ja omien salaisuuksien varjelemiseksi.

Kahdenkymmenen viiden vuoden umpisolmu! KÄKÄTE syntyi tarkastelemaan asiaa käyttäjän näkökulmasta, niinhän jo tuo nimikin sanoo: käyttäjälle kätevä teknologiaa. Järjestöt elävät lujasti vanhojen ihmisten arjessa. Järjestöjen palveluissa nähdään käytännön tilanteet ja tarpeet. Raha-automaattiyhdistys, tuo nerokas sosiaalinen innovaatio, arvioi projektin rahoittamisen mahdolliseksi. Halusimme nostaa teknologian esiin luonnollisena osana myös tämän päivän vanhan ihmisen elämää ja toimia. Halusimme tehdä laajaa yhteistyötä, kaksi kattojärjestöä vanhustyössä. Halusimme kouluttaa vaativia asiakkaita – niitä, jotka eivät lannistu huonosti toimivan vehkeen edessä, vaan jotka antavat palautetta ja auttavat kehittämään asioita paremmiksi.

KÄKÄTE on tuottanut tietoa vanhojen ihmisten teknologia-aidoista, mielipiteistä ja toiveista. Se on maailmassa harvinaista, sillä usein yli 70-vuotiaat tai 85-vuotiaat unohdetaan kokonaan. Se on tuottanut ymmärrystä valtakunnallisista tarpeista, kuten apuvälinerekisteristä, joka olisi välttämätön, mutta ei voi olla järjestöjen vastuulla, ja ikäteknologiasanastosta, jonka tekemisestä KÄKÄTE on ollut vastuussa. KÄKÄTE on tuottanut ymmärrettäviä, selkeäsanaisia oppaita vanhoja ihmisiä ja heidän omaisiaan varten. Kun KÄKÄTE kehitteli vanhojen elämää helpottavia välineitä sisältävää Konstikoppaa, kaikki käyttöohjeet jouduttiin kirjoittamaan kokonaan uusiksi. KÄKÄTE on kansainvälisestikin hyvin harvinainen projekti; jos RAY haluaisi, se voisi nostaa kansainvälistä profiiliaan merkittävästi se avulla.

Viiden vuoden taival tässä maisemassa on lyhyt. Enemmän ja kokoavampaa yhteistyötä tarvitaan yliopistojen, yritysten, projektirahoittajien ja vanhojen ihmisten välille. KÄKÄTE on omalta osaltaan viitoittanut tietä.

Vappu Taipale

Puheenjohtaja

KÄKÄTE-projektin johtoryhmä, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto

1

KÄKÄTE-projekti

Kaksi valtakunnallista vanhustyön järjestöä, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ja Vanhustyön keskusliitto, saivat vuodelle 2009 RAY:lta rahoituksen laajan yhteisen hankehakemuksen valmisteluun. Tarkoituksena oli saada aikaan voimanponnistus laajalla rintamalla, jotta teknologiasta tulisi lisäresurssi vanhustyöhön ja ikäihmisille. Liitot toimittivatkin RAY:lle yhdessä perusteellisesti valmistellun hakemuksen, jolle myönnettiin rahoitus vuosille 2010–2014. Näin syntyi KÄKÄTE, Käyttäjälle kätevä teknologia -projekti. RAY myönsi kummallekin liitolle avustuksen, jonka mahdollisti yhteensä kuuden henkilötyövuoden panostuksen projektille. Loppuraportin kannessa mainittujen henkilöiden lisäksi projektissa ovat erimittaisia kausia työskennelleet Kirsti Pesola, Hennariikka Intosalmi, Pirkko Kasanen, Matti Lamponen ja Merja Sillanpää.

KÄKÄTE-projektissa oli tarkoitus selvittää, miten teknologia voisi nykyistä paremmin toimia ikäihmisten kotona asumisen, hyvän arjen ja vanhustyön tukena. Projektin ensisijaisina päämäärinä olivat ikäihmisten kotona asumisen tukeminen ja heidän kanssaan työtä tekevien työn helpottaminen. Käyttäjälähtöisyyden ja -ystävällisyyden lisäämiseksi projektissa kehitettiin keinoja, joilla käyttäjien ääni saadaan entistä vahvemmin kuuluviin. Kehittämisen painopisteitä olivat ikäihmisten turvallisuus ja osallisuus, ja kehittämistyön lähtökohtana ikäihmisten mielipiteet ja tarpeet.

Projektin tavoitteena oli edistää käyttäjien tarpeet huomioivan teknologian kehittämistä ja käyttöönottoa. Jotta tämä oli mahdollista, projektissa mm. tuotiin esiin ikäihmisten näkemyksiä teknologiasta ja sen osuudesta hyvän elämän tukena, kerättiin käyttäjiltä palautetta erilaisista ikäteknologisista tuotteista ja välitettiin näkemyksiä edelleen eteenpäin ikäteknologian kehittäjille. Projektin kohderyhmä oli laaja: ikäihmiset ja heidän omaisensa, vanhuspalvelujen tuottajat ja työntekijät sekä vanhuspalveluja ja ikäteknologiaa tutkivat ja kehittävät tahot.

2

Näin sanovat ikäihmiset

Teknologialla on nyky-yhteiskunnassamme alati kasvava merkitys. Se tekee parhaimmillaan elämästämme turvallisempaa, helpompaa ja mukavampaa. Tekniset ratkaisut mahdollistavat monessa helpomman arjen ja tuovat arkeemme arvokasta lisäarvoa. Tämä toteutuu varsinkin silloin, kun teknologia asettuu palvelijaksemme, ja se on suunniteltu huomioiden tarpeemme. Kuitenkin teknologia on monessa mielessä myös haaste. Teknisiä ratkaisuja suunnittelevat ja luovat edelleen yleensä nuoret (miehet), ja laitteiden, ohjelmien ja ratkaisujen helppokäyttöisyys toteutuu silloin usein tai helpoimmin vain heidän näkökulmastaan. Esimerkiksi ikäihmisille tästä koituu monenlaisia haasteita. Mutta millaisia? Ikäihmisiltä itseltään on maailmanlaajuisestikin kysytty kovin vähän siitä, mitä he toivovat ja ajattelevat teknisten ratkaisujen mahdollisuuksista ja roolista heidän elämässään. Tämän luvun tarkoitus on antaa makupaloja KÄKÄTE:n tekemistä kyselyistä ja herättää lukijan kiinnostus tutustua tarkemmin siihen, mitä ikäihmiset kertovat elämästään KÄKÄTE:n kyselyjen avulla. KÄKÄTE-projektin tekemien kyselyjen teemoiksi valikoituivat aiheet ja kysymykset, jotka ovat ikäihmisten elämää lähellä, ja jotka vaikuttavat heidän arkipäiväisen hyvän elämänsä sujuvuuteen. Kyselyt koskettivat myös aiheita, joista ikäihmisiltä on kysytty hyvin vähän, jos lainkaan. Muutaman kyselyn teema nousi ympäröivästä yhteiskunnasta, jossa törmäsimme olettamuksiin ikäihmisistä ja heidän ajatuksistaan, mutta joille ei kuitenkaan löytynyt ”katetta” tai laajempaa tutkittua tietoa. Meille syntyi mielikuva, että media, kehittäjät ja hallintokin saattoi enemmän tai vähemmän perustella päätöksiään tai valintojaan olettamuksilla, joita emme löytäneet ikäihmisten omista vastauksista. Yhteensä KÄKÄTE tavoitti neljällätoista kyselyllä noin 6000 ikäihmistä.

Tässä luvussa nostamme esiin sellaisia kyselyjen tuloksia, joilla arvioimme olevan merkitystä pidemmälläkin aikavälillä tai joiden toivomme inspiroivan lukijaa syventymään tarkemmin ikäihmisten omiin toiveisiin ja ajatuksiin esimerkiksi KÄKÄTE:n kyselyihin perehtymällä. Lukijaa kehotammekin pohtimaan, millaisena teknologisoituva yhteiskuntamme näyttäytyy arkipäivässä monelle ikääntyneelle kanssakulkijalle.

ILMAN NETTIÄ SÄHKÖISTEN PALVELUJEN MAAILMASSA

Vielä vuonna 2010 ei Suomessa ollut käytettävissä tilastollista tietoa siitä, minkä verran 75–89-vuotiaat käyttävät tietoteknisiä välineitä. Siihen asti tehdyt selvitykset koskivat alle 75-vuotiaita. Vasta vuodesta 2013 alkaen Tilastokeskus seuraa

75–89-vuotiaiden tieto- ja viestintäteknologian käyttöä. KÄKÄTE huomasi ensimmäisinä toimintavuosinaan usein mm., että teknologisia palveluja suunniteltiin sille perustalle ja olettamukselle, että valtaosa tukea tarvitsevista ikäihmisistä käyttää internetiä. KÄKÄTE-projektin tiimille oli kuitenkin muodostunut ensimmäisten toimintavuosien aikana erilainen käsitys, ja niin päätettiin vuonna 2011 tehdä ensimmäinen tämän ikäryhmän tietotekniikan käytön yleisyyttä tarkasteleva tutkimus Suomessa.

Tutkimuksessa haastateltiin puhelimitse 800 ikäihmistä, jotka oli valittu niin, että he edustavat tilastollisesti maamme 75–89-vuotiaiden joukkoa. Tutkimuksen toteutti TNS Gallup. Vuonna 2013 tutkimus uusittiin yhdessä LähiVerkko-projektin kanssa, ja kysymyksiä laajennettiin käytön oppimisen esteisiin. Tutkimuksen tekotapa ja otanta oli tällöin samanlainen kuin vuonna 2011, mutta otos oli hieman pienempi (n=600). Suomessa tämän ikäryhmän edustajia on nyt lähes puoli miljoonaa.

Vuonna 2013 toteutetun tutkimuksen hämmästyttävän tulos oli, että Suomessa on yli 300 000 75 vuotta täyttänyttä kansalaista, jotka eivät käytä internetiä. Internetin käyttö oli hieman lisääntynyt vuodesta 2011, mutta oli edelleen vähäistä ja sitä harvinaisempaa, mitä ikääntyneemmästä henkilöstä puhutaan. Suurin osa ikäihmisistä kuitenkin uskoo oppivansa käyttämään tietotekniikkaa, kunhan saa siihen oikeanlaista opastusta. Siitä huolimatta kaikki eivät koe tarvitsevänsä tai eivät halua opetella käyttämään uutta tekniikkaa. Erityisesti huolta herättää, että sekä yksityiset että julkiset palvelut siirtyvät kiihtyvällä vauhdilla kadunkulmasta verkkoon, ja ikääntyneet ovat vaarassa jäädä tyhjän päälle. Netittömät ikäihmiset ovat verkkoon siirtyneiden palvelujen tavoittamattomissa ja siten huonommassa asemassa sähköisten palvelujen hyödyntämisen suhteen.

Vuonna 2013 75–89-vuotiaista suomalaisista 90 %:lla oli käytössään matkapuhelin, kolmanneksella internet-yhteys ja neljänneksellä sähköpostiosoite. Vain 4 % ilmoitti omistavansa älypuhelimien ja 3 % tabletin eli taulutietokoneen. Tietokonetta ja internetiä käyttivät tavallisimmin miehet, 75–79-vuotiaat, puolison kanssa asuvat, johtavassa asemassa tai ylempinä toimihenkilöinä työskennelleet ja Uudellamaalla asuvat. Vastaavasti naiset, vanhimpaan ikäryhmään (85–89-vuotiaat) kuuluvat, yksin asuvat, työväestö- tai maanviljelijätaustaiset, ja muualla kuin Etelä-Suomessa asuvat käyttivät tietokonetta harvemmin.

Yllättävää kuitenkin on, että niistä ikäihmisistä, joilla ei vielä ollut uutta tekniikkaa käytössään, 86 % ei kokenut tarvitsevänsä tällaisia laitteita. Suurin osa (70 %) tietokonetta jo käyttävistä ikäihmisistä katsoi käyttävänsä sitä tarpeeksi. Lisäkäyttöä esti varmasti myös se, että tietokonetta jo käyttävistä noin puolet piti laitteita ja ohjelmia liian monimutkaisina. Useamman kuin joka toisen mielestä tietokoneiden kehityksessä on vaikea pysyä mukana. Lähes joka toinen ilmoitti, ettei yksinkertaisesti halua opetella enää lisää. Kuitenkin kaikista 75–89-vuotiaista 79 % uskoi, että ikäihmiset oppivat käyttämään tietokoneita siinä missä nuoretkin, kunhan saavat oikeaa opastusta.

Huolestuttavana piirteenä voisi pitää, että lähes puolet 75–89-vuotiaista ei pitänyt tietoteknisiä taitoja välttämättöminä ja 43 % oli sitä mieltä, että pärjätäkseen nyky-yhteiskunnassa kaikkien ei tarvitse osata käyttää tietokonetta. Olisikin tärkeää tehdä tietotekniikkaa tutuksi sisältöjen ja mahdollisuuksien kautta. Jotta uudesta voi innostua, on nähtävä siitä itselle koitua hyötyä tai huvi.

Samalla on tärkeää pitää mielessä, että periaatteet kuten ”Tietoyhteiskunta kaikille” tai ”Nopea laajakaista jokaiseen kotiin” ovat vasta ensimmäinen askel kohti tilannetta, jossa kaikki kansalaiset hyötyisivät netin tarjoamista palveluista. Yhdenvertaisuuden vuoksi pitäisi huolehtia, että kehitetään riittävän helppokäyttöisiä laitteita ja varmistetaan sopivan opastuksen saatavuus. Ikäihmiset itse kannattaisi ottaa mukaan laitteiden, ohjelmien ja internet-palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen helppokäyttöisyyden toteutumisen varmistamiseksi. On myös muistettava, että kaikilla ei ole varaa omiin laitteisiin, joten niitä pitäisi olla helposti saatavilla julkisissa tiloissa opastuksen kera, jolloin vanhuksen ei tarvitsisi itse huolehtia mm. nettiyhteyksistä ja ohjelmistojen päivityksistä. Kaikilla ei ole läheisiä, jotka voisivat tässä auttaa.

Tällä hetkellä Suomen ikääntynyt väestö on vahvasti kahtiajakautunut: kaupungeissa on selvästi paremmat mahdollisuudet päästä tietoyhteiskunnan ja palvelujen äärelle kuin syrjäseuduilla. Koska tiedetään, että esimerkiksi sukupuoli, perhetilanne ja työtausta vaikuttavat vahvasti tietoyhteiskunnasta syrjäytymiseen, on syytä kehittää esimerkiksi sähköisen asioinnin tukipalveluja siten, että ihmisten erilaiset tarpeet pidetään mielessä.

IKÄIHMINEN INNOSTUU TEKNOLOGIASTA

KÄKÄTEn selvitti käynnistyessään vuonna 2010 ikäihmisten mielikuvia teknologiasta: Mitä pidetään kiinnostavana, mitä haluttaisiin kokeilla, mikä taas ei saa ihmisiä innostumaan? Kyselyä levitettiin sähköisesti mm. maamme eläkeläisjärjestöihin ja vanhusneuvostoihin. Tähän kyselyyn vastasi lähes 1100 henkilöä, joista 70 % oli alle 75 vuoden ikäisiä. Lomakkeen paperista versiota myös postitettiin ikäihmisten ryhmiin, ja näin saatiin lisäksi 180 vastausta henkilöiltä, jotka olivat pääosin yli 75-vuotiaita.

Kolme neljästä vastaajasta oli halukas tilaisuuden tullen kokeilemaan, voisiko teknologia auttaa arjen sujumisessa. Kysytyistä laitteista eniten kiinnostusta herätti helppokäyttöinen tietokone (53 %), toiseksi eniten kodinkoneeseen liitettävä turvalaite (44 %) ja kolmanneksi paikantava turvapuhelin (35 %). Yhteisenä toiveena kaikille laitteille oli kuitenkin, että niiden on oltava helppokäyttöisiä. Tämä onkin tärkeä viesti laitteiden ja palvelujen kehittäjille – teknologiaa toivotaan avuksi, mutta vain helppokäyttöisenä, ja sellaisena, että se palvelee omia tarpeita.

KÄKÄTEn tekemät tutkimukset antavat viitteitä siitä, että yksi teknologian käyttöön-oton jarru on puuttuva kokeilumahdollisuus, jolloin on vaikea tietää, mikä itselle sopisi. Omaishoitajilta kysyttäessä (n=151) lähes puolet ilmoitti syyksi vähäiseen arkea tukevan teknologian käyttöön sen, että he eivät olleet varmoja sopisivatko tekniset ratkaisut heille, ja että laitteiden kokeilumahdollisuutta ei ollut (Nykänen 2013). Jos kokeilumahdollisuus tarjotaan, ovat ikäihmiset hyvinkin halukkaita tutustumaan teknologiaan, ja ottamaan uusia, ei vielä kovin yleisiä, teknisiä ratkaisuja käyttöönsä.

VANHIMMAT KYSEENALAISTAVAT AUTOMAATTIEN KÄTEVYYDEN

Vuonna 2012 KÄKÄTE kysyi miten ikäihmiset maksavat laskunsa. Kyselyyn vastasi lähes 450 ikäihmistä. Alle 70-vuotiaista lähes kaikki käyttivät verkkopankkia.

Mitä vanhemmasta ikäryhmästä kuitenkin on kysymys, sitä useampi maksaa laskut vielä pankin kassalla tai käyttää maksupalvelua (maksukuorta). Lisäksi läheisillä on suuri merkitys, sillä kolmannes yli 85-vuotiaista ilmoitti, että läheinen maksaa laskuja hänen puolestaan hänen omalta tililtään.

Pankkiautomaatit, lippuautomaatit jne. ovat monelle jo arkipäivää. Ikäihmisistä löytyy kuitenkin merkittävä joukko, jotka eivät ole näitä käyttäneet ja kokevat ne eri tavoin vaikeiksi. Kyselyssä, johon vastasi yhteensä 300 ikäihmistä, 36 % 74–84-vuotiaista ja 63 % yli 85-vuotiaista ei ollut koskaan käyttänyt pankkiautomaattia, vaan he hakivat käteisvaransa pankin kassalta. Kysely osoitti lisäksi, että mitä iäkkäämmästä henkilöstä on kyse, sen vaikeammaksi maksupäätteiden ja pankkiautomaattien käyttö koettiin.

KÄKÄTEn toteuttamassa laadullisessa tutkimuksessa Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisten näkökulmasta havaittiin, että vaikeudet laitteiden käyttämisessä liittyvät ensinnäkin niiden fyysisiin ominaisuuksiin, kuten kokoon ja mittasuhteisiin, näppäimistöön, näyttöihin sekä itse maksukortteihin. Haasteita laitteiden käytölle aiheuttivat myös käyttäjän ja laitteen väliseen vuorovaikutukseen liittyvät tekijät. Tällaisia ovat muun muassa käytön aloittaminen ja opettelu sekä tarvittavien toimien muistaminen ja tunnusluvun hallinta. Lisäksi toimintaa vaikeuttavat käyttäjän vaihtelevat ja puutteelliset ohjeistukset käyttötapahetken aikana sekä sosiaalinen paine ja maksurauhan puute. (Aro ja Ikävalko 2012.)

Kysyttäessä 300 ikäihmiseltä kokemuksia automaattien ja maksupäätteiden käyttämisestä nähtiin, että valtaosa maksupäätteitä käyttäneistä koki käytön kohtalaisen helpoksi, mutta käytön vaikeaksi kokevien osuus lisääntyy selvästi iän myötä. Kuitenkin joka viides alle 75-vuotias koki käytön vaikeaksi, ja yli 85-vuotiaista jo lähes kolmannes. Pankkiautomaatin käytön haasteelliseksi koki 44 % yli 85-vuotiaista, mutta myös lähes joka kymmenes alle 75-vuotias. (Nykänen 2012.) Tämä havainnollistaa hyvin sen, että näiden jokapäiväisten teknologioiden muotoilussa olisi otettava paremmin huomioon erilaiset ihmiset ja myös iän mukanaan tuomat muutokset ja toimintakykyyn liittyvät vaatimukset teknologioiden käytössä.

Pankkipalvelujen jatkuvien leikkausten arkipäiväistyessä olisi tärkeää muistaa ikäihmiset. Yhteiskunta toivoo iäkkäimmiltäkin omatoimisuutta ja itsenäistä kotona asumista. Tällöin kuitenkin täytyisi varmistaa muun muassa arjen maksutapahtumien vaivaton sujuminen myös ikäihmisille.

JOS SAISIN KOKEILLA, VOISIN KÄYTTÄÄ!

KÄKÄTE kysyi 264 omaishoitajalta heidän arjen haasteistaan sekä siitä, voisiko teknologia tarjota niihin apua.

lääkkäät omaishoidettavat tarvitsevat apua monissa eri asioissa, kuten päivittäisistä toiminnoista selviytymisessä, ulkoilussa ja asioinnissa suoriutumisessa. Omaishoitajina toimivat puolestaan kokevat työnsä ennen kaikkea sitovaksi ja psyykkisesti raskaaksi, mutta myös fyysisesti kuormittavaksi.

Noin puolella vastanneista oli käytössään liikkumiseen tai peseytymiseen liittyviä apuvälineitä. Vieläkin useammalla oli käytössään tavallinen matkapuhelin tai

tietokone. Uudempaa teknologiaa vastanneilla oli käytössä suhteellisen vähän, vaikka teknologia kuitenkin voisi mahdollistaa omaishoitajille monenlaista tukea, esimerkiksi tuoda turvaa ja edistää omatoimisuutta.

Omaishoitajien vastaukset osoittavat, että iäkkäitä omaisiaan hoitavat omaishoitajat eivät tiedä riittävästi teknologian tarjoamista mahdollisuuksista arjen apuna. Vastanneista lähes neljännes (23 %) oli sitä mieltä, että heillä ei ollut tietoa olemassa olevista teknisistä ratkaisuista. Vain noin puolet vastaajista (51 %) koki, että heillä on jonkin verran tietoa olemassa olevasta teknologiasta.

PELAAMINEN ON HAUSKAA, JOS PELIT SUUNNITELLAAN IKÄIHMISSILLE SOPIVIKSI!

Ikäihmisiä ja digitaalisia pelejä on tutkimuksissa usein lähestytty vain yhdestä näkökulmasta. Ikäihmisen pelatessa on mitattu pelaamisen vaikutuksia tasapainoon, lihasvoimaan, muistiin tai johonkin muuhun ominaisuuteen. Käytössä ollut peli on saattanut jopa olla juuri kyseistä tutkimusta varten suunniteltu ja valmistettu. (Szturm ym. 2011, Sirkka ym. 2012.) Vähemmälle huomiolle on jäänyt ikäihmisen mielipiteiden kysyminen digitaalisista peleistä ja pelaamisesta. KÄKÄTE-projektin toteuttamalla kyselyllä haluttiin saada ikäihmisten omat mielipiteet ja kokemukset näkyviksi digitaalisesta pelaamisesta ja peleistä.

Kyselyyn vastanneiden lukumäärä ei ole kovin suuri (n=123), ja tulokset ovat näin ollen vain suuntaa antavia. Kyselyyn vastanneiden enemmistö oli kuitenkin sitä mieltä, että digitaaliset pelit voivat tuoda iloa ikäihmisen arkeen sekä virkistää mieltä ja ennaltaehkäistä muistisairauksia.

On todettu, että ikäihmisille sopivia suomenkielisiä pelejä ei ole saatavilla riittävästi, ja käyttöliittymä sekä valikoissa navigointi voi olla liian monimutkaista, jotta ikäihmiset voisivat käyttää niitä itse. Pelien tasoa ja nopeutta olisi myös hyödyllistä pystyä säätämään sitä mukaa kun pelaajan taidot kasvavat. Toisaalta onnistumisen tunne varsinkin pelaamisen alussa on tärkeä.

KÄKÄTEN tekemään kyselyyn vastanneista kolme neljästä oli sitä mieltä, että ikäihmisille pitäisi suunnitella omia pelejä. Suomalaisten pelifirmojen sivuilta näitä pelejä ei löydy. Peleihin liittyvän kyselyn tulokset kertovat siitä, että on paljon ikäihmisiä, jotka olisivat vastaanottavaisia peleille, kunhan ne aihepiiriltään ja käyttöliittymältään vastaisivat heidän tarpeitaan.

Kyselyyn vastanneista vähän alle puolet pelasi jo aktiivisesti erilaisia digitaalisia pelejä. Niistä, jotka eivät vielä pelanneet, neljännes oli halukas kokeilemaan pelaamista, mikäli siihen tarjoutuisi mahdollisuus. Suunnilleen saman verran oli niitä, jotka eivät halunneet kokeilla pelaamista. Suosituin pelaamisen muoto vastaajien keskuudessa oli itsekseen pelaaminen. Huomionarvoista on, että vaikka tämän kyselyn vastaajat olivat suurimmaksi osaksi aktiivisia tietokoneenkäyttäjiä, netti ei silti ollut tuttu ympäristö pelaamiselle. Vastaajat kokivat, että digitaalisiin peleihin ja pelaamiseen tarvitaan opastusta ja neuvontaa.

Pulma- ja älypelit olivat pelityypeistä suosituimpia. Kiinnostuneita oltiin myös muista peleistä, joten tarjolla olisi hyvä olla erilaisia pelejä, joista jokainen voi valita

mieleisensä. Edellä mainituissa tutkimuksissa kuitenkin havaittiin, että väkivaltaa sisältävät pelit eivät ikäihmisiä kiinnostaneet. Sama asia oli havaittavissa myös tähän kyselyyn vastanneiden keskuudessa. Muutama vastaaja viittasi siihen, että sota-ajan kokenutta ihmistä eivät räiskintäpelit kiinnosta.

IKÄIHMISTEN TOIVEET ASUMISELLE

Miten haluat asua vanhana? Tätä KÄKÄTE kysyi 400 omassa kodissaan asuvalta 75–80-vuotiaalta. Yllättävää ei ole, että omassa kodissa asumisen halu on vahva, mutta myös muutoksiin ollaan tarpeen vaatiessa valmiita. 84 % ilmoitti, että ajattelee asuvansa nykyisessä asunnossaan vielä kun ikää tulee lisää ja toimintakyky alkaa heiketä. Lähes 40 % vastaajista ei kokenut mitään hankaluutta asumisessaan. Ongelmallisimpana asiana ikääntymisen kannalta nykyisessä asunnossaan koettiin palvelujen kaukainen sijainti (22 %) sekä liian korkeat asumiskustannukset (18 %). Huolto- ja pihatyöt huolettivat vain joka kuudetta, ja 8 % oli huolissaan yksinäisyydestä. Asioita, joita tämä ikäryhmä pitää tärkeänä asumisen kannalta, ovat esteetön asunto (73 %), mahdollisuus oleskella parvekkeella tai pihalla (66 %), oma rauha ja yksityisyys (64 %) sekä lähellä sijaitsevat palvelut (57 %). Lähes joka toinen antoi arvoa toimiville julkisille liikenneyhteyksille, liikkumisen apuvälineiden säilytystilalle ja asunnon turvallisuutta lisääville apuvälineille. (Ikääntyminen ja asuminen 2012.)

Mikäli lisääntynyt avuntarve tai muuten muutokset toimintakyvyssä sitä vaatisivat, lähes puolet neljästä sadasta vastaajasta oli valmis muuttamaan palvelutaloon, ja 40 % oli valmis muuten muuttamaan lähemmäksi palveluja. Noin kolmannes oli myös valmis muuttamaan pienempään, peruskorjattuun tai esteettömään asuntoon, mikäli oma kunto näin vaatisi. Kotona ei siis haluta asua ”kynsin-hampain”, vaan ollaan hyvinkin valmiita muutoksiin.

IKÄIHMISET VAIKUTTAJINA!

Yllä olevista muutamista esimerkeistä käy hyvin ilmi, ensinnäkin, että ikäihmiset ovat hyvin valmiita kertomaan ajatuksistaan, mielipiteistään ja tarpeistaan – mikäli niistä heiltä kysytään. He ovat valmiita ottamaan kantaa moninlaisiin kysymyksiin, ja toivovat näin voivansa olla mukana antamassa suuntaa tulevalle. Yllä olevista esimerkeistä näkyy erinomaisesti myös se, että ikäihmisiltä kannattaa kysyä, sillä ikäihmisten omat ajatukset elämästään ja toiveistaan ei aina vastaa ns. yleistä mieli-pidettä tai sitä mieli-pidettä, joka heillä oletetaan olevan. Jotta palvelut ja tuotteet, joita ikäihmisille suunnitellaan, tulisivat käyttöön ja olisivat hyödyksi, myös kaikkein iäkkäimmiltä ihmisiltä kannattaa ja tulee kysyä. Tämä on sekä kansantaloudellisesti että inhimillisesti viisasta.

3

Tietoa ikäteknologiasta

KÄKÄTE tiedon levittäjänä

Viestintä oli tärkeä osa KÄKÄTE-projektin toimintaa. Viestinnän kautta nostettiin yleiseen keskusteluun KÄKÄTEN näkökulmasta merkittäviä asioita, kuten esimerkiksi ikäihmisten osallisuus tietoyhteiskunnassa. Lisäksi levitettiin tietoa ikäteknologiasta yleisesti sekä erityisesti KÄKÄTEssä tehdyistä tutkimuksista ja julkaisuista. Projektin viestintää toteutettiin vuosittain tehdyn viestintäsuunnitelman mukaan. Viestinnän keinoin pyrittiin tavoittamaan laaja joukko ihmisiä ikääntyneistä päättäjiin. KÄKÄTE-projektin viestinnän kohderyhmiä olivat ikäihmiset ja heidän läheisensä, päättäjät, vanhustyön ammattilaiset, yritysten, oppilaitosten ja tutkimustahojen edustajat sekä suuri yleisö.

Verkkosivut (www.ikateknologia.fi) olivat KÄKÄTE-projektin tärkein viestintäkanava ja sivuilta löytyy kaikki projektin materiaali. Hakukoneet löysivät verkkosivut helposti, kun etsi mitä tahansa projektin aiheeseen liittyvää. Sivuilla vieraili kuukausittain pari tuhatta kävijää. Projektilla oli myös omat **Facebook-sivut**. Facebookissa viestittiin projektin ajankohtaisista asioista ja vinkattiin aiheeseen liittyvistä artikkeleista. KÄKÄTE-projektin Facebook-sivuilla oli kasvava seuraajajoukko. Projektin asioista tiedotettiin sähköisten kanavien ohella myös muilla tavoin. Esimerkiksi tapahtumista vietiin ilmoituksia paikallisten palvelutalojen ja päivätoimintakeskusten ilmoitustauluille sekä toimitettiin myös muuta materiaalia pyydettyä postitse. Tiedotuskanavina käytettiin myös Vanhustyön keskusliiton ja Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton lehtiä ja jäsenkirjeitä.

Lehdistötiedotteita tehtiin projektin aikana noin 30 kappaletta. Tiedotteita tehtiin pääasiassa tilaisuuksista ja julkaisuista. Projektin aikana järjestettiin myös useita **tiedotustilaisuuksia**.

KÄKÄTE-projekti ylläpiti ikäteknologia-alan verkostoa, johon ilmoittautui lähes 500 jäsentä. Verkoston jäsenille lähetettiin sähköpostitse **verkostotiedote** muutaman kuukauden välein. Tiedotteessa kerrottiin projektin ajankohtaisista asioista.

KÄKÄTE-projektin työntekijöitä pyydettiin usein pitämään puheenvuoroja erilaisissa tilaisuuksissa. KÄKÄTEN esiin nostamia asioita on näin levinnyt laajalle niin Suomessa kuin ulkomailla. Lisäksi KÄKÄTE-projekti oli esillä useilla **messuilla**.

Edellä mainittujen viestintätoimien lisäksi kirjoitettiin avoin kirje liikenne- ja viestintäministerille, sekä lukuisia vastineita ja mielipidekirjoituksia.

Viiden vuoden aikana tehty viestintä tuotti tulosta. Kaikkia kohderyhmiä onnistuttiin tavoittamaan ja tunnettuus lisääntyi. Monissa oppilaitoksissa käytetään KÄKÄTE-julkaisuja oppimateriaalina, ja niitä käytetään myös lähteinä opinnäytetöissä. Toimitajat ottivat KÄKÄTE-projektiin yhteyttä enenevässä määrin ja myös yritykset lähes tyivät KÄKÄTE-projektia. Projektin tilaisuuksien osallistujamäärät kasvoivat joka vuosi.

Oppaat, raportit ja muut julkaisut

Jo projektin alussa huomattiin, ettei Suomesta löydy tarpeeksi ikäihmisiin ja teknologiaan sekä teknologian vaikutuksiin ikäihmisten elämässä liittyvää tietoa ja tutkimuksia. Näin ollen KÄKÄTE-projektissa alettiin selvittää, millainen tieto olisi hyödyllistä niin ikäihmisille, heidän kanssaan työskenteleville kuin ikäihmisten omaisille. KÄKÄTE-projektin julkaisut tarjoavatkin tietoa mm. näille ryhmille.

KÄKÄTE-projekti teki oppaita, raportteja ja tutkimuksia erilaisista ikäteknologiaan liittyvistä aiheista. Oppaita tuotettiin 9 kpl, raportteja 4 kpl ja tutkimuksia 7 kpl. Kaikki julkaisut on ladattavissa verkkosivustolta www.ikateknologia.fi. Kaikista näistä tehtiin myös painetut julkaisut.

OPPAAT

Turvapuhelinopas

Oppaassa esitellään Suomessa myynnissä olevia kotiin tarkoitettuja turvapuhelimia ja turvapuhelimien kaltaisia laitteita sekä niihin liitettäviä lisälaitteita. Oppaasta löytyvät tiedot laitteiden ominaisuuksista sekä laitteita valmistavien tahojen yhteystiedot.

Vanhuspalvelujen tietojärjestelmät – Kooste asiakastieto-, toiminnanohjaus- ja toimintajärjestelmistä

Koosteessa esitellään Suomessa vanhustenhuollossa käytössä olevia asiakastieto-, toiminnanohjaus- ja toimintajärjestelmiä. Mukana on myös käyttäjien kokemuksia järjestelmien käyttöön otosta ja käytöstä.

Teknologia avuksi ihmisten ja esineiden paikantamisessa

Opas tarjoaa tietoa Suomen markkinoilla olevista GPS-paikantamista sekä niihin liittyvien palvelujen tarjoajista. Paikannuslaitteiden avulla omainen tai muu sovittu taho voi seurata esimerkiksi muistisairaana liikkumista ja tarvittaessa paikantaa sijainnin. Opas antaa myös vihjeitä siitä, mitä asioita on hyvä huomioida laitteita hankittaessa.

Asunnon lukitusopas

Oppaassa esitellään kotiin sopivia turvallisia ja helppokäyttöisiä lukitusratkaisuja. Mekaanisen ja sähköisen lukituksen lisäksi kerrotaan erilaisista turvallisuutta parantavista lisälaitteista.

Kevythissi kotiin

Oppaassa esitellään erilaisia kotikäyttöön suositeltavia kevythissejä ja niiden toimintaperiaatteita. Oppaassa kerrotaan, miten kodin tilat vaikuttavat kevythissin valintaan ja mihin seikkoihin valinnassa kannattaa kiinnittää huomiota. Oppaassa käsitellään lyhyesti myös kevythissin hankintaan liittyviä lupa-asioita ja käytön mukanaan tuomaa huoltovarmuutta.

Tietokonepiste toimivaksi – Opas palvelutaloille ja yhteisöille

Opas esittelee yhteiseen käyttöön tarkoitettujen, ikäihmisille suunnattujen tietokonepisteiden hyviä käytäntöjä ja antaa vinkkejä siitä, mitä asioita kannattaa ottaa huomioon omaa pistettä perustettaessa tai ylläpidettäessä.

Apua paikalle – Kooste avunpyyntöjärjestelmistä

Opas kokoaa yhteen tietoa avunpyyntöjärjestelmien (”hoitajakutsujärjestelmien”) toiminnoista, integraatiomahdollisuuksista ja kaapelointitarpeista sekä järjestelmän hankkimiseen liittyvistä seikoista. Lisäksi oppaassa esitellään tällä hetkellä markkinoilla olevia järjestelmiä. Opas on suunnattu palvelutaloille ja muille vanhusten asumisyksiköille, jotka ovat hankkimassa avunpyyntöjärjestelmää.

Kuvapuhelimet – Opas kuvallisen yhteydenpidon ratkaisusta

Oppaassa esitellään erilaisia vaihtoehtoja kuvalliseen yhteydenpitoon.

Kooste KÄKÄTE-oppaista

Opas on yhteenveto aiemmin julkaistuissa KÄKÄTE-oppaista kuvatuista teknologioista. Opas sisältää myös päivitettyt tiedot esiteltyjä teknologioita tarjoavista yrityksistä.

RAPORTIT

Ikäteknologian kokeilut Suomessa

Raportissa tarkastellaan, millä tavoin teknologiaa on Suomessa kokeiltu ikäihmisten kanssa ja minkälaisia kehittämishankkeita on ollut. Erityisesti keskitytään sellaisiin hankkeisiin, joissa tekniikkaa ovat kokeilleet yli 75-vuotiaat kotona tai palvelutalossa asuvat ihmiset itse.

Ikäihmiset, asuminen ja teknologia

Raportissa esitellään olemassa olevaa kotiin ja asumiseen liittyvää teknologiaa. Tarkastelu painottuu matalateknologiaan ja kattaa myös esteettömyyden ja Design for All -periaatteen.

Ikäteknologiasanasto

Sanasto kokoaa keskeisiä ikäteknologiaan liittyviä käsitteitä muutamilta erityisalueilta. Sanaston tavoitteena on luoda yhtenäisyyttä ja parempaa ymmärrystä ikäteknologiasta sekä toimia tiedonlähteenä kaikille aiheesta kiinnostuneille.

Ikätekniikan hyvät käytännöt

Raportissa tarkastellaan, millaisilla tekijöillä tai toimenpiteillä voidaan tukea ikätekniikan käyttöönottoa vanhuspalveluissa ja kotona asuessa. Raportti esittelee onnistumisen aineksia useiden tapauskuvausten kautta.

KÄKÄTE-toimintamallit

Raportissa kuvataan kaikki kolme KÄKÄTE-projektin kehittämää toimintamallia: Käyttäjäpaneeli, Etsimme teknologiaa sekä Konstikoppa – kiertävä ikätekniikan näyttely. Kuvaukset sisältävät selvityksen toimintamallien periaatteista, yksityiskohtaisen ohjeistuksen mallien käytölle sekä vinkkejä mallin soveltamiseen.

Näkemyksiä ikätekniikasta – KÄKÄTE-kyselyt yksissä kansissa

Koosteeseen on koottu yksiin kansiin projektissa tehdyn kolmentoista kyselyn raportit, jotka aikaisemmin löytyivät ainoastaan erillisinä pdf-julkaisuina projektin verkkosivuilta. Ne kolme kyselyä, joista aiemmin on julkaistu raportti, eivät sisälly koosteeseen (ks. kohta Tutkimukset).

TUTKIMUKSET

Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisen näkökulmasta

Tutkimuksessa kokeiltiin Otto-automaatteja, kolmea erilaista kaupan maksupäätettä, kahta huoltoaseman maksuautomaattia sekä VR:n ja HSL:n lippuautomaatteja. Tutkimus esittelee automaattien ja maksupäätteiden kehittämistarpeita sekä toimenpide-ehdotuksia niiden käytettävyyden parantamiseksi.

Ikääntyminen ja asuminen 2012 -kyselytutkimus

Tutkimuksessa selvitettiin 55–74-vuotiaiden sekä 75–80-vuotiaiden suomalaisten asumistoiveita ja -tarpeita. Vastajilta kysyttiin mm. tulevaisuuden asumismuodoista, yhteisöllisestä asumisesta, asumista vaikeuttavista asioista, avunsaannista sekä rahankäytöstä asumiseen, palvelujen ostamiseen ja teknologian hankintaan. Kysely teetettiin TNS Gallupilla yhteistyössä Kiinteistö- ja rakentamisfoorumin (KIRA-foorumin) kanssa.

Tekniikan käyttö ja asenteet 75–89-vuotiailla – Raportti kyselytutkimuksesta

KÄKÄTE-projektin TNS Gallupilla teettämässä kyselytutkimuksessa selvitettiin 75–89-vuotiaiden tietotekniikan käyttöä sekä siihen vaikuttavia asioita ja asenteita teknologiaa kohtaan.

Ikääntynyt ja teknologia – Kokemuksiani teknologian käytöstä

Tutkimuksessa tarkastellaan, miten ikääntyneet itse kokevat teknologisten laitteiden käytön jokapäiväisessä elämässään kotona ja lähiympäristössä sekä miten teknisiä ratkaisuja voitaisiin kehittää ikääntyneiden tarpeisiin paremmin sopiviksi.

Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla – Kooste kyselytutkimuksesta

Tutkimuksessa selvitettiin ikäihmisten tietoteknologian käyttöä ja käyttämättömyyden syitä, odotuksia tietotekniikan käytön opastuksesta sekä näkemyksiä tietokoneiden käytöstä ja internetistä. Kysely teetettiin TNS Gallupilla yhteistyössä Eläkeliiton ja EHYT ry:n LähiVerkko-projektin kanssa.

Use of information technology, reasons for non-use, age group 75–89 – survey summary

Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla – Kooste kyselytutkimuksesta -julkaisusta tehty englanninkielinen julkaisu.

Kyselytutkimus vanhustyötä tekevien ammattilaisten kokemuksista ikäteknologiasta (työnimi)

Tutkimus on vielä kesken tämän raportin kirjoitusvaiheessa.

MUUT JULKAISUT

KÄKÄTE-projekti on tehnyt verkkosivustollaan www.ikateknologia.fi useita kyselyjä ikäihmisten teknologiatoiveista ja -tarpeista. Kaikki kyselyraportit ovat luettavissa KÄKÄTEN verkkosivustolla.

Vaikka vanhenen, haluan olla oman elämäni sankari – 5 toivomusta teknologian tekijöille

Raportti pohjautuu KÄKÄTE-projektin vuosina 2012–2013 tekemään Toivomukseni teknologialle -kyselyyn. Ikäihmiset, heidän läheisensä ja vanhustyötä tekevät kirjoittivat vapaasti vastauksissaan, millaista on heidän mielestään hyvää ikääntymistä tukeva teknologia. Tämä raportti on saatavilla myös painettuna.

Esiselvitys teknologian käytöstä palvelutaloissa

Selvityksessä tarkastellaan Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton jäsenyhteisöjen palvelutaloissa käytössä olevia teknologisia ratkaisuja. Lisäksi selvitettiin, onko palvelutaloissa käyttämätöntä teknologiaa, ja miten henkilökunta kokee teknologian käytön työn apuna ja helpottajana.

Raportti jäsenyhteisöjen teknologiakyselyn tuloksista

Kyselyssä kartoitettiin sitä, minkälaisia teknologiahankkeita Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton jäsenyhteisöillä on parhaillaan, ollut aiemmin, on suunnitteilla tai on ollut suunnitteilla, mutta hanke on jäänyt ilman rahoitusta. Johtopäätöksiä oli mm. se, että teknologiahankkeita on jäsenyhteisöissä jo jonkin verran, mutta ne toteutetaan usein irrallaan toisistaan. Työntekijät odottavat teknologialta helpotusta kiireeseen ja raskaaseen työhön.

Kotona asumisen haasteita ja kehittämistoiveita – Korjausneuvonnan asiakkaiden asumiskyselyn tuloksia

Kyselyn tarkoituksena oli selvittää Vanhustyön keskusliiton korjausneuvonnan asiakkaiden asumisoloja, asumiseen liittyviä haasteita sekä käytössä olevaa asumisen teknologiaa. Ikäihmiset haluavat asua kotona. Eniten haasteita aiheutuu asuntojen esteellisyydestä.

Turvapuhelin on vähän käytetty apuväline – Ikäihmisten turvapuhelinkyselyn tuloksia

Turvapuhelinkyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa ikäihmisten turvapuhelimen ja matkapuhelimen käytöstä sekä turvapuhelimia koskevista tarpeista. Turvapuhelin on erittäin vähän käytetty apuväline. Erityisesti puutteita on turvapuhelinpalveluissa.

Ikäihmiset automaattilla – Raportti kyselyn tuloksista

Raportissa esitellään KÄKÄTE-projektin tekemän kyselyn tuloksia. Kyselyn teemana olivat ikäihmisten kokemukset automaattien ja maksupäätteiden käyttämisestä. Kaikki eivät käytä automaatteja. Maksupäätteiden erilaisuus ja maksutilanteen rauhattomuus haittaa käyttöä.

Teknologia ikäihmisten omaishoidon apuna – Raportti kyselyn tuloksista

Kyselyssä selvitettiin teknologian käyttöä omaishoidon apuna, kun hoidettavana on iäkäs henkilö. Kysely toteutettiin yhteistyössä Omaishoitajat ja Läheiset -Liiton kanssa. Teknologiaan suhtaudutaan myönteisesti, tietoa erilaisista ratkaisuista tarvitaan lisää.

Ikäihmiset ja digitaaliset pelit – Kyselyn tulokset

Kyselyllä haluttiin selvittää ikäihmisten näkemyksiä ja kokemuksia digitaalisten pelien pelaamisesta. Digitaalisella pelaamisella tarkoitetaan kaikenlaista vuorovaikutteista viihdettä, jota pelataan tietoteknisillä laitteilla. Pelit kiinnostavat, ja ikäihmisille suunniteltuja pelejä kaivataan. Opastusta asiaan tarvitaan myös.

Ikäihmiset ja teknologian hankkiminen – Kyselyn tulokset

Kyselyssä selvitettiin, tuntuuko matkapuhelimen tai tietokoneen valitseminen ja niiden ominaisuuksien ymmärtäminen helpolta vai vaikealta. Ikääntyneillä on keskenään hyvin erilaiset valmiudet teknologian hankkimiseen.

Toivomukseni teknologialle – Kyselyn tulokset

Kyselyn tavoitteena oli selvittää, miten teknologia voi nykyisten ja tulevien käyttäjien mielestä tukea ikäihmisten omatoimisuutta ja auttaa selviytymään itsenäisesti arjessa. Ikäihmisten mielipiteiden lisäksi kartoitettiin heidän läheistensä ja vanhustyötä tekevien mielipiteitä.

Ikäihmisten mielikuvia teknologiasta – Raportti teknologiakyselystä

Ikäihmisten teknologiakyselyn tarkoituksena oli saada tietoa siitä, millaisia kokemuksia ikäihmisillä teknologiasta on, millainen teknologia ikäihmisiä kiinnostaa ja onko teknologiasta apua ikäihmisten arjen toiminnassa. Teknologiaa halutaan kokeilla, jos siihen tarjoutuu mahdollisuus.

MUUT

”Mitä he tarttee tai tahtoo?” – Katsaus ikäihmisten tarpeisiin

KÄKÄTE-projektin yhtenä tarkennettuna päämääränä oli kehittää ja syventää tietämystä ikäihmisten tarpeista sekä selvittää, onko teknologian avulla mahdollisuus vastata näihin tarpeisiin. Katsauksen tarkoituksena on omalta osaltaan lisätä tietämystä siitä, mitä ikäihmiset tarvitsevat.

Kehittämisen ja pilotoinnin rahoitusmahdollisuuksia KÄKÄTE-projektissa

Opaskirjanen esittelee julkisia rahoitusmahdollisuuksia, jotka sopivat käyttäjälle kätevän teknologian edistämiseen vanhustyössä.

KÄKÄTE-projektin materiaalia lähetettiin säännöllisesti kaikkiin Suomen kaupunkikirjastoihin, ELY-keskuksiin, aluehallintovirastoihin, ammattikorkeakoulujen kirjastoihin, Varastokirjastoon, sosiaali- ja terveysministeriöön, työ- ja elinkeinoministeriöön, ympäristöministeriöön, Suomen Kuntaliiton kirjastoon, Raha-automaattiyhdistykseen ja ARA:n kirjastoon. Materiaalia jaettiin myös messuilla ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa, joissa ns. suuri yleisö on liikkeellä. Julkaisuja jaettiin ja postitettiin yhteensä noin 7000 kappaletta.

IKÄTEKNOLOGIASANASTO

Koska ikäteknologia-ala on verrattain nuori, monille käsitteille ei ole vakiintuneita ja yhteisesti hyväksyttyjä termejä. Hyvin usein samankaltaiseen laitteeseen tai palveluun viitataan monella eri termillä, ja toisaalta sama termi voi tarkoittaa useita eri asioita. Tästä voi aiheutua väärinymmärryksiä.

Vuosina 2012–2014 KÄKÄTE-projekti koordinoi terminologista sanastotyötä, jonka tavoitteena oli luoda yhteistä ikäteknologian termistöä ikäihmisille, teknologisia ratkaisuja kehittäville yrityksille sekä vanhuspalvelujen tuottajille. Tavoitteena oli aikaansaada parempaa ymmärrystä teknologiaa kehittävien, valmistavien, maahan-tuovien ja markkinoivien yritysten sekä teknologiatuotteita ja -palveluja käyttävien tahojen välille. Sanasto toimii myös tiedonlähteenä opiskelijoille, asiantuntijoille, toimittajille ja muille kiinnostuneille.

Sanastoa työstettiin työryhmässä, jossa olivat edustettuina KÄKÄTE-projektin ulkopuolisista tahoista Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, ASPA-säätiö, Invalidiliitto ry:n Esteettömyyskeskus ESKE, Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Toimiva koti (nyk. Toimiva koti Domedi) sekä Vantaan kaupungin Koivukylän teknologiahanke. Lisäksi työryhmä hyödynsi Sanastokeskus TSK:n sanastotyön konsultin terminologista

osaamista. Sanastoluonnos oli myös laajalla lausuntokierroksella, ja viimeistelyn pohjaksi saatiin runsaasti kommentteja.

Sanastotyön tuloksena julkaistiin noin 100 käsitettä sisältävä ikäteknologiasanasto, KÄKÄTE-raportteja 3/2014. Painetun sekä pdf- ja tekstimuotoisten julkaisujen lisäksi sanaston sisältö on kaikkien hyödynnettävissä Sanastokeskus TSK:n ylläpitämässä TEPA-termipankissa sekä www.ikateknologia.fi-verkkosivustolla hakemistomuodossa.

KÄKÄTE-projektin kyselyt

KÄKÄTE-projektin yhtenä tavoitteena oli nostaa esiin ikäihmisten näkemyksiä ja kokemuksia teknologisten ratkaisujen käyttämisestä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi projektin aikana toteutettiin 14 erilaista kyselyä ikäihmisille teknologisten ratkaisujen käyttämisestä tai hankinnasta. Kyselyihin vastasi noin 6 000 ikäihmistä. Kyselyihin vastattiin projektin verkkosivulla tai paperisella lomakkeella messuilla tai muissa tapahtumissa tai yhteistyökumppaneiden (esim. eläkeläisjärjestöjen) pitämässä ryhmässä. Neljä suurempaa tutkimusta tilattiin markkina- ja mielipidetutkimuksia toteuttavalta yritykseltä.

Suomalaisessa yhteiskunnassa yleisesti hyväksytty tavoite on, että ikäihmiset asuvat mahdollisimman pitkään omassa kodissaan (Valtioneuvoston periaatepäätös 18.4.2013). Projektin tekemien kyselyjen ja tutkimuksien tulokset tukevat tätä tavoitetta. Ikäihmiset haluavat asua omassa kodissa niin kauan kuin se suinkin on mahdollista (Nordlund 2011, KÄKÄTE-projekti 2012a). Ikäihmiset pitävät tärkeänä asunnon esteettömyyttä, palvelujen saamista läheltä sekä mahdollisuutta ulkoilla (KÄKÄTE-projekti 2012a). Vaarallisimpia paikkoja kotona ovat ikäihmisten mielestä keittiö ja wc-tilat sekä portaat (KÄKÄTE-projekti 2014).

Suomessa ei tilastoitu tietoa yli 75-vuotiaiden tieto- ja viestintätekniikan käytöstä ennen vuotta 2013, jolloin Tilastokeskus sitä kysyi ensimmäisen kerran (Suomen virallinen tilasto SVT 2013). KÄKÄTE-projekti selvitti yli 75-vuotiaiden tietotekniikan käyttöä jo vuonna 2011 ja uudemman kerran vuoden 2013 lopussa. Vuonna 2011 toteutettu kyselytutkimus osoitti, että 75 % yli 75-vuotiaista ei käytä tietokonetta ja ovat näin vaarassa jäädä tietoyhteiskunnan ulkopuolelle (Intosalmi ym. 2013b). Vuoteen 2013 mennessä ei tietokoneen käyttö juurikaan lisääntynyt yli 75-vuotiaiden keskuudessa vaan edelleen ¾ heistä ei käytä tietokonetta. Mielenkiintoista oli se, että 86 % niistä ikäihmisistä, jotka eivät käyttäneet tietokonetta, tablettia tai älypuhelinia kokivat, että he eivät sitä tarvitse. Jotta entistä useampi ikäihminen tulevaisuudessa käyttäisi verkossa olevia palveluita, tarvitaan opastusta tietokoneen käyttöön. Opastusta ja neuvontaa tietokoneen käyttöön otettaisiin vastaan mieluiten läheiseltä, oman ikäiseltä vertaisohjaajalta tai kansalaisopiston opettajalta. Ikäihmiset uskovat, että ikä ei ole este tietokoneen käytön oppimiselle. (Nordlund ym. 2014.)

Automaattien ja maksupäätteiden käytöstä projekti toteutti käyttäjätutkimuksen vuonna 2012. Tähän teemaan liittyen tehtiin myös kaksi kyselyä, joista toisessa kysyttiin ikäihmisten mielipiteitä maksuautomaattien käyttämisestä, ja toisessa laskujen maksamisesta. Kyselyjen tulokset antavat viitteitä siitä, että kaikilla ikäihmisillä ei ole

käytössään maksukorttia. Jos maksukortti on käytössä, koetaan erilaisten maksupäätteiden käyttäminen hankalaksi. Lisäksi maksutilanne koetaan turvattomaksi. Laskujen maksamista koskevan kyselyn tulokset antavat viitteitä siitä, että kaikki ikäihmiset eivät käytä verkkopankkia. Näin ollen tarvetta konttoripalveluille on edelleen. (Nykänen ja Virkkunen 2012, KÄKÄTE-projekti 2012b.)

Suomalainen peliala on ollut nosteessa viime vuosina (Suvanto 2014). Markkinoilla olevat digitaaliset pelit ovat ikäihmisille liian vaikeita (Loukkola ja Hirvonen 2014). KÄKÄTE-projektin tekemän kyselyn tulosten perusteella ikäihmiset ovat kiinnostuneet digitaalisesta pelaamisesta, mutta kaipaavat nimenomaan heille suunniteltuja pelejä. Ikäihmiset kaipaavat myös opastusta digitaalisten pelien pelaamiseen. (Intosalmi ym. 2013a.)

KÄKÄTE-projektin aikana selvitettiin useammalla kyselyllä ikäihmisten näkemyksiä ja kokemuksia teknologisten ratkaisujen käyttämisestä ja hankinnasta. Ikäihmiset suhtautuvat myönteisesti teknologisiin ratkaisuihin ja ovat valmiita kokeilemaan laitteita, mikäli siihen tarjoutuu mahdollisuus (Virkkunen 2011). Ikäihmiset myös uskovat, että teknologisilla ratkaisuilla voidaan tukea kotona asumista (KÄKÄTE-projekti 2012a). Samaan aikaan ikäihmiset kuitenkin kokevat, että he eivät tiedä riittävästi olemassa olevista teknologisista ratkaisuista (Nykänen ym. 2013).

Projektissa selvitettiin myös vanhuspalvelujen tuottajien ja vanhustyötä tekevien näkemyksiä teknologiasta omassa työssään. Projektin alkaessa selvitettiin Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton jäsenyhteisöissä toteutettuja teknologiahankkeita sekä jäsenyhteisöjen teknologiaan liittyviä tarpeita. Vastausten perusteella jäsenyhteisöjen omat teknologiahankkeet liittyivät usein turvallisuuden lisäämiseen, samoin sekä asiakkaiden että henkilökunnan tarpeet. Monien nykyisten teknologiaratkaisujen todettiin auttavan vain yksittäisiin ongelmiin, jolloin haasteeksi muodostuu esimerkiksi palvelutaloissa tarvittavat monet eri järjestelmät. (Nordlund 2010.)

Syksyllä 2010 kartoitettiin esimerkkejä liittojen jäsenyhteisöissä käytössä olevasta teknologiasta. Palvelutaloissa oli käytössä pääosin turvallisuuteen liittyvää teknologiaa, kuten hoitajakutsujärjestelmä, kameravalvonta ja ovipuhelinjärjestelmä. Palvelutaloihin hankittu teknologia oli pääsääntöisesti paljon käytössä ja teknologia koettiin erittäin tarpeellisenä. Teknologiaan ja sen toimintaan luotettiin paljon, lisäksi teknologiaan liittyviin mahdollisiin virheisiin totuttiin helposti, jolloin ne osittain ”hyväksyttiin” laitteen huonona ominaisuutena sen sijaan, että niihin olisi puututtu. (Lamponen, 2010.)

Projektin loppuvaiheessa toteutettiin vanhustyön ammattilaisille kyselytutkimus, jonka avulla selvitettiin heidän kokemuksiaan teknologiasta sekä toiveita ja tarpeita teknologialle tulevaisuudessa. Kyselytutkimuksen tulokset eivät olleet vielä saatavilla tätä raporttia kirjoitettaessa.

Kaikkien projektin toteuttamien kyselyjen ja tutkimusten aiheet, päätulokset sekä lisätietotoja sisältävät raportit ovat koottuna taulukkoon liitteessä 1.

Kyselyjen tulokset ovat tuottaneet uutta tietoa ikäihmisten ja ammattilaisten näkemyksistä ja kokemuksista teknologisten ratkaisujen käyttäjinä. Tulokset ovat herättäneet ja ylläpitäneet yhteiskunnallista keskustelua mm. siitä, mitä tapahtuu kun yhä

useammat palvelut ovat verkossa, eivätkä kaikki suinkaan käytä tietokonetta. Tuloksia on myös hyödynnetty projektin toiminnan suunnittelussa.

Projektiin liittyvät opinnäytetyöt

Ikäteknologia on tullut ajankohtaiseksi aiheeksi myös eri oppilaitosten opetussisällöissä. KÄKÄTEN järjestämiin tilaisuuksiin osallistui erityisesti ammattikorkeakoulujen opettajia ja opiskelijoita. KÄKÄTEN tuottamia materiaaleja on hyödynnetty opetuksessa, ja monet opiskelijat ovat tehneet opinnäytetyönsä ikäteknologiaan liittyvästä aiheesta. Seuraavassa on mainittu ne opinnäytetyöt, joiden tekijä on ollut aktiivisesti yhteydessä KÄKÄTE-projektiin. Lista ei siten välttämättä ole kattava.

Geronomiopiskelija **Kirsi Alastalo** Metropolia Ammattikorkeakoulusta teki opinnäytetyönsä 5 toivomusta teknologian tekijöille. Opinnäytetyö pohjautuu KÄKÄTE-projektin vuosina 2012–2013 tekemään Toivomukseni teknologialle -kyselyyn, jossa ikäihmiset, heidän läheisensä sekä vanhustyötä tekevät kertoivat, millaista heidän mielestään on hyvää ikääntymistä tukeva teknologia.

Kirsi Alastalo: 5 toivomusta teknologian tekijöille. Ikäihmisten, läheisten ja vanhustyöntekijöiden ajatuksia teknologiasta. Opinnäytetyö, Vanhustyön tutkinto-ohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu 2014.

Insinööriopiskelija **Janne Jolkkonen** Metropolia Ammattikorkeakoulusta selvitti opinnäytetyössään ikäihmisten turvapaikannuslaitteiden käyttöä Suomen eri kaupungeissa. KÄKÄTEN projektipäällikkö toimi opinnäytetyön toisena ohjaajana.

Janne Jolkkonen: Selvitys turvapaikannuslaitteista kaupungeissa. Insinööriä, Hyvinvointiteknologian tutkinto-ohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu 2014.

Informaatietieteiden opiskelija **Nina Juuri** Tampereen yliopistosta tutki pro gradu -työssään ikäihmisten kokemuksia verkkopankin käytöstä ja konsultoi KÄKÄTE-projektia työnsä eri vaiheissa.

Nina Juuri: ”Kun siihen tottuu, niin se on helpottava tekijä.” Ikäihminen verkkopankin käyttäjänä. Pro gradu -tutkielma, Informaatietieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto 2014.

Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelija **Marko Tuominen** selvitti opinnäytetyössään Liikenne- ja viestintäministeriön toimeksiannosta, mitkä tekijät estävät ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden asiointi- ja tiedonhakupalvelujen käyttöä, ja mitä voitaisiin tehdä esteiden poistamiseksi. Tuominen haastatteli tutkimuksessaan useita asiantuntijoita, mukaan lukien KÄKÄTE-projektin projektipäälliköitä.

Marko Tuominen: Paina vihreää nappia! Asiointi- ja tiedonhakupalveluiden käytön esteitä erityisryhmien näkökulmasta. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 23/2014.

Verkkosivut

Verkkosivusto www.ikateknologia.fi avattiin toukokuussa 2010. Sen tavoite oli välittää ajankohtaista ja ajantasaista tietoa niin ikäihmisille ja heidän omaisilleen kuin

ammattilaisillekin. Sivustolle koottiin tietoa ikäihmisille suunnatun teknologian monipuolisista käyttömahdollisuuksista, aiheeseen liittyvistä hankkeista ja julkaisuista, yrityksistä sekä tuotteista ja ratkaisuksista. Sivuston tapahtumakalenterissa tiedotettiin laajasti ikäteknologia-alan tapahtumista kotimaassa ja ulkomailla, ja uutisiin nostettiin ajankohtaista ikäteknologia-asiaa.

Verkkosivustolla oli luettavissa kaikki KÄKÄTE-projektin julkaisut sekä kattavasti projektin järjestämien tapahtumien materiaaleja. Verkkosivustolla julkaistiin koko projektin ajan säännöllisesti vaihtuvia kyselyjä ikäihmisille, heidän omaisilleen, ikäihmisten kanssa työtä tekeville sekä vanhuspalveluja tuottaville organisaatioille. Sivustolla oli omat osiot selkosuomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Sivustoa kehitettiin jatkuvasti: selkokieliösion parantaminen Selkokeskuksen arvioinnin avulla, esteettömyyden ja saavutettavuuden parantaminen, sisältöjen uudelleensijoittelu tuloksista tiedottamisen tueksi. Sivuston kävijämäärät kasvoivat koko ajan.

Seminaarit ja muut tapahtumat

KÄKÄTE-projekti on järjestänyt vuosina 2010–2014 15 yhteensä seminaaria. Seminaareihin osallistui noin 1400 osanottajaa. Seminaarit olivat:

- KÄKÄTE-seminaari: Ikäihmisten käyttäjälähtöinen teknologia (2010)
- HOPEAMARKKINAT: Miksi senioreiden tarpeet eivät kiinnosta tuotekehittäjiä ja markkinoita? (2010)
- HOPEAMARKKINAT: Teknologia ikäystävälliseksi – arki mielekkääksi (2011)
- KÄKÄTE-seminaari: Ikäihmisten tarpeiden ja tarjonnan vuoropuhelu (2011)
- Ikäännyimme yhdessä -seminaari (2011)
- KÄKÄTE-seminaari: Järjestöt ja yritykset yhteistyöhön (2012)
- HOPEAMARKKINAT: Omaishoitajat ja teknologia (2012)
- Ikäihminen, design ja teknologia – riitasointuja vai sinfonista harmoniaa (2012)
- KÄKÄTE-seminaari: Iloa ja toimintaa arkeen (2013)
- Toimintakykyä tukevat välineet ja ratkaisut -Tietokanta Suomeen? (TERVE SOS 2013)
- KÄKÄTE-seminaari: Tietoa tupaan – Niksejä aktiiviseen ja toimivaan tietotekniikan käyttöön (2013)
- HOPEAMARKKINAT – Tulevaisuuden teknologiaa ikäihmisten arjen tueksi ja iloksi (2013)
- KÄKÄTE-seminaari: Uusinta tietoa ikäteknologiasta (2014)
- HOPEAMARKKINAT: Robotit ikäihmisen apuna – miten ja kenelle? (2014)
- KÄKÄTE valtaa Vanhan – Ikäihmiset teknologiamailmassa tänään ja tulevaisuudessa, KÄKÄTE-projektin juhlaseminaari (2014)

Kaikkien seminaarien materiaalit ja luennoitsijoiden esitykset (mikäli niihin on saatu lupa) löytyvät www.ikateknologia.fi-sivuilta.

Seminaariosallistujilta kerätyn palautteen mukaan KÄKÄTE-seminaarit olivat onnistuneita ja niiden konsepti oivallinen. Palautteista nousi tärkeimmiksi asioiksi osanottajien saama tieto, uudet ideat ja näkökulmat sekä syntyneet uudet kontaktit. Seminaarit koettiin myös ajankohtaisiksi ja ne vastasivat osallistujien tarpeisiin. KÄKÄTE-projekti kehitti vuosien mittaan oman seminaarikonseptin, jossa seminaarin yhteyteen järjestettiin ikäteknologiatuotteita ja hankkeita esittelevä näyttely. Näyttelyssä jäsenjärjestöt, projektit ja yritykset saivat esitellä omaa palveluaan, tuloksiaan ja tuotteitaan. Konsepti toimi erittäin hyvin, sillä osallistujamäärä kasvoi seminaarista seminaariin ja KÄKÄTE tunnettiin entistä paremmin.

KÄKÄTE-projekti on järjestänyt myös muita tilaisuuksia, joissa projekti oli esillä ja joissa levitettiin tietoa projektista. Vuonna 2010 järjestettiin 8 tilaisuutta, joihin osallistui 245 osanottajaa. Paikkakuntina olivat Oulu, Tampere, Helsinki, Kuopio ja Turku. Verkottumistilaisuuksia järjestettiin myös vuosina 2011 ja 2012. Tilaisuuksilla haluttiin kertoa KÄKÄTEN toiminnasta ja verkottaa alueellisia toimijoita keskenään. Vuonna 2013 järjestettiin ikäteknologia-alan toimijoille tilaisuus Kaupallistamisverkostot innovaatioiden markkinoinnissa.

Projektin loppuvaiheessa syksyllä 2014 järjestettiin KÄKÄTE-projektin tulokset päähkinänkuoressa -aluetilaisuudet Oulussa, Tampereella, Vantaalla ja Kuopiossa. Osanottajia näissä tilaisuuksissa oli yhteensä noin 150. Aluetilaisuuksissa esiteltiin KÄKÄTE-projektin tuotoksia ja tuloksia, saadun palautteen perusteella tilaisuuksista saatu tieto koettiin erittäin hyödylliseksi.

KÄKÄTE-projekti järjesti myös tiedotustilaisuuksia KÄKÄTEN tutkimusten julkistamisen yhteydessä. Vuonna 2011 pidettiin tiedotustilaisuus aiheesta Ikäihmisen tietoyhteiskunnan ulkopuolella. Vuonna 2012 pidetyn tiedotustilaisuuden aiheena oli Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisten näkökulmasta. Vuonna 2014 pidettiin tiedotustilaisuus, joka oli samalla julkistamistilaisuus tutkimuksesta Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla.

Vuonna 2012 KÄKÄTE-projekti sai World Design Capital Helsinki 2012 -statuksen ja järjesti Senioriteatteriryhmä Kutkutuksen kanssa esityksen nimeltä Ikäihminen kohtaa teknologian. Tilaisuus keräsi paikalle yli 200 katsojaa. Asiasta kerrotaan enemmän alla, kohdassa Ikäihminen kohtaa teknologian.

Lisäksi KÄKÄTE-projektin työntekijät olivat puhumassa tai esittelemässä projektia noin 50 muiden tahojen järjestämässä tilaisuudessa.

Ikäihminen kohtaa teknologian

KÄKÄTE-projekti sai vuonna 2012 World Design Capital -statuksen ja KÄKÄTEN projektiryhmä pohti, miten ikäihmisten ja teknologian kohtaamista voisi esitellä suurelle yleisölle. Projekti otti yhteyttä Senioriteatteriryhmä Kutkutukseen ja sen seurauksena aloitettiin keskustelut sopivan esityksen tuottamisesta KÄKÄTEN käyttöön. Ikäihminen kohtaa teknologian -kantaesitys pidettiin Lasipalatsin Bio Rexissä Helsingissä 4.2.2012. Esityksestä tehtiin dvd, joka löytyy myös YouTubesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton jäsenjärjestöille tarjottiin mahdollisuutta esittää ikäihminen kohtaa teknologian -dvd päivätoimintaryhmille. Osallistujat olivat kotona asuvia ikäihmisiä. Näin pyrittiin saamaan esiin ikäihmisten mielipiteitä teknologiasta ja samalla nostamaan ikäihmisten omaa ääntä esille. Tallenteen pohjalta oli ajatus herättää ikäihmisiä ja heidän kanssaan työskenteleviä keskustelemaan teknologian käytöstä arjessa sekä pohtimaan sen mahdollisuuksia ja haasteita. Tallenteen mukaan laadittiin oheismateriaali, jota voidaan hyödyntää ryhmäkeskustelun tukena.

Ikäihminen kohtaa teknologian -dvd:n esittelykutsuun vastasi 62 jäsenjärjestöä. Näistä valittiin 18 ryhmää niin, että ne olivat erilaisissa yhteisöissä eri puolella Suomea. Näissä tilaisuuksissa tavattiin noin 300 ikäihmistä ja 30 heidän kanssaan työskentelevää.

Ikäihminen kohtaa teknologian -dvd:n jalkautuminen ikäihmisten ryhmiin oli onnistunut kokemus. Tilaisuudet kiinnostivat suurta määrää jäsenjärjestöjä, eikä KÄKÄTEllä ollut mahdollisuutta järjestää itse tapahtuma kuin osalle näistä. Tilaisuudet toivat ikäihmisten ryhmille vaihtelua, piristystä, yhdessä nauramista ja ajattelemisen aihetta. Kuvatun mukainen tilaisuuksien järjestäminen sopi hyvin KÄKÄTE-projektille, sillä niissä kohdattiin niitä kohderyhmiä (ikäihmiset ja heidän kanssaan työskentelevät), joita varten projektia ensisijaisesti toteutettiin. Panostus Ikäihminen kohtaa teknologian -dvd:hen kannatti, ja se toimi hyvin erilaisissa ryhmissä. Henkilökohtaisilla käynneillä tavattiin ja kuultiin nykyisiä vanhustyön asiakkaita, ja he myös kokivat tulleeensa kuulluiksi. Vuorovaikutus tilaisuuksissa oli molemminpuolista ja antoi kaikille osapuolille uusia ideoita kehitettäväksi. Ikäihmisten ryhmät olivat myös kiinnostuneita itse näyttelemisestä, oman Kutkus-ryhmän perustamisesta. Toivottavasti ajatus etenee yhteisöissä.

KÄKÄTE-hypistelyt

Projektin suunnittelija kävi kevään 2014 aikana muutamissa jäsenjärjestössä esittelemässä erilaisia arkea helpottavia teknisiä laitteita. Näitä olivat lieden yllilämpövaroitin, lyhytaika-ajastin, paristokäyttöinen yövalo tunnistimella, liike-tunnistimella toimiva muistutin, esineiden paikannin ja prototyyppi viestinapista, jonka avulla voidaan ohjata internet-pohjaisia palveluja. Tilaisuuksissa esiteltiin ensin laitteet yksi kerrallaan, ja laitettiin sen jälkeen kiertämään ryhmään osallistujien kokeiltaviksi.

Kokeilun lomassa käytiin keskustelua laitteista. Yleinen mielipide oli, että kaikki apua tarjoava ja arkea helpottava tekniikka on hyväksi. Samoin oltiin sitä mieltä, että ikäihmisille apuvälineet ovat tarpeellisia turvallisen kotona asumisen avuksi. Huonona asiana koettiin, että vanhemmiten ei ole enää varaa ostaa tarvittavia laitteita. Samoin huonona koettiin se, ettei tarvittavista laitteista saa tietoa muuten kuin netistä, ja nettiähän ei kaikilla iäkkäimmillä ole käytössä. Tuotteiden kehittäjien tulisi muistaa niinkin arkinen asia kuin kahvipaketin tai korkillisen maitotölkin avaaminen – kaikilla ei ole siihen voimia, jolloin tarvitaan yksinkertaisia apuvälineitä. Ryhmäläiset

olivat kiinnostuneita mahdollisuudesta itse kokeilla ja ”hypistellä” laitteita eli konsepti oli onnistunut.

Neuvonta

Projektin työntekijöille tuli projektin aikana kymmeniä tiedusteluja ja yhteydenottoja erilaisissa ikäteknologiaan liittyvissä kysymyksissä pääosin puhelimitse ja sähköpostitse. Yhteyttä ottivat niin vanhustyön ammattilaiset ja yritysten edustajat, kuin ikäihmiset ja heidän omaisensa. Yhteydenotot koskivat pääosin kysymyksiä erilaisista laitteista ja muista teknisistä ratkaisuista. Kysymyksiin vastattiin ja etsittiin tarvittaessa lisätietoa kysyjän avuksi. Usein kysyjää ohjattiin lukemaan lisätietoa projektin verkkosivuilta ja julkaisuista. Toistuvasti kysyjät halusivat tietää, mikä olisi paras tuote tiettyyn tarpeeseen. Tällaisiin kysymyksiin on harvoin mahdollista antaa yhtä suositusta, vaan kysyjää pyydettiin miettimään tarpeitaan yksityiskohtaisemmin ja annettiin tietoa eri vaihtoehdoista, joihin hän voisi tutustua lähemmin. Myös varsinkin aloittelevat yritykset ottivat yhteyttä halutessaan palautetta liikeideastaan.

4

Verkostoidutaan

KÄKÄTE-verkosto ja verkostotiedotteet

KÄKÄTE-projekti ylläpiti ikäteknologia-alan verkostoa, jonka avulla vahvistettiin yhteistyötä alan toimijoiden välillä. KÄKÄTE-verkostoon liittyi ikäihmisten parissa toimivia palveluntuottajia, järjestöjä, oppilaitosten ja tutkimuslaitosten edustajia sekä tuotteita ja palveluja kehittäviä, valmistavia, maahantuovien ja markkinoivien yritysten edustajia. Verkoston jäsenet esittelivät toimintaansa lyhyesti KÄKÄTE-projektin verkkosivuilla. KÄKÄTE-verkoston jäsenmäärä kasvoi tasaisesti projektin edetessä.

Projekti julkaisi verkostotiedotteita 1–2 kuukauden välein. Tiedotteet lähetettiin verkoston jäsenille sähköpostitse ja lisäksi ne julkaistiin verkkosivuilla. Verkostolle tiedotettiin erityisesti KÄKÄTE-projektin uusista julkaisuista, tutkimuksista ja selvityksistä, kyselyistä, tapahtumista sekä muista ajankohtaisista asioista.

Yhteisen kielen luominen

Yritykset, vanhuspalveluja tuottavat tahot sekä ikäihmiset ja omaiset käyttävät erilaista kieltä. Projektin aikana havaittiin, että eri osapuolten on toistuvasti vaikeaa ymmärtää toisiaan. Myös toimintaympäristöt ovat erilaisia, insinöörimaailmasta on usein pitkä matka palvelutaloon. Me ihmiset olemme erilaisia iästä riippumatta: esimerkiksi mieltymykset ja harrastukset vaihtelevat, jolloin myös teknologiaan orientoituminen on yhdellä helpompaa kuin toisella. KÄKÄTE-projekti pyrki edistämään yhteisen kielen, ja sen myötä yhteisen ymmärryksen syntymistä eri toimijoiden välille esimerkiksi järjestämällä seminaareja, verkottumistilaisuuksia sekä HOPEA-MARKKINAT-keskustelutilaisuuksia, joissa toimijat voivat tavata toisiaan. Kohtaamisten avulla tarjottiin yhteisen kielen harjoittelun lisäksi esimerkiksi palvelutalon johtajalle tilaisuus kertoa suoraan toiveitaan ja tarpeitaan teknisistä ratkaisuista suoraan niiden kehittäjille tai niitä myyville tahoille. Projekti järjesti myös kaksi koulutustilaisuutta, joiden teemaksi valittiin yhteisen kielen luominen. Yhteisen kielen muodostumista edistettiin myös konkreettisesti laatimalla ikäteknologia-sanasto.

KÄKÄTE-projektin yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

KÄKÄTE-projekti teki toimintavuosiensa aikana monenlaista yhteistyötä ison toimijajoukon kanssa. Projektin yhtenä tavoitteena oli eri toimijoiden verkottaminen, ja näin tiedonvaihdon vahvistaminen. Tätä tavoiteltiin projektin järjestämissä verkottumistilaisuuksissa sekä muussa yhteistyössä.

Projektin tekemä yhteistyö voidaan jaotella useaan erityyppiseen yhteistyöhön. Kiintein yhteistyön muoto oli, kun toimijoiden kanssa toteutettiin yhteisiä prosesseja, kuten selvityksiä tai seminaareja. Toiseksi projektipäälliköt osallistuivat useiden muiden hankkeiden tai projektien johtoryhmien tai ohjausryhmien työhön. Kolmanneksi projektiryhmän jäseniä kutsuttiin mukaan määräaikaisiin kehittämisryhmiin asiantuntijajäsenenä. Neljänneksi projekti kutsui koolle eri toimijoista koostuvia yhteistyöfoorumeja. Lisäksi projektiryhmän jäsenet osallistuivat kutsuttuina asiantuntijoina lukuisiin kertaluonteisiin työpajoihin.

Projektin toimintavuosien aikana toteutetuista yhteistyöprosesseista merkityksellisin oli vuonna 2012 Helsingin kaupungin Toimivan kodin kanssa järjestetty seminaari Musiikkitalolla, joka oli samalla yksi Helsinki World Design Capital 2012 -hankkeen tapahtumista. Seminaari keräsi reilut sata kuulijaa ja nosti esille käyttäjien, muotoilijoiden ja tekniikan suunnittelijoiden vuoropuhelun merkitystä. Toisena mainittakoon LähiVerkko-projektin kanssa vuoden 2013 lopulla toteutettu tutkimus ikäihmisten tietotekniikan käytöstä ja sen esteistä. Tutkimus oli jatkoa KÄKÄTEN vuonna 2011 toteuttamalle teknologian käyttö -gallupille, mutta tarkasteli aihetta nyt laajemmin, ja nosti sen vahvasti julkiseen keskusteluun.

KÄKÄTE-projektin työntekijät osallistuivat seuraavien projektien tai hankkeiden ohjaus- tai johtoryhmiin. Projektit olivat kestoaltaan 2–3 vuotta ja kokoontuivat 3–4 kertaa vuodessa.

- mHealth Booster, Laurea ammattikorkeakoulu
- Käyttäjälähtöisen apuvälinepalvelun asiantuntija -koulutus, Metropolia ammattikorkeakoulu
- Kirjasto Kaikille -projekti, Celia-kirjasto

Projektin työntekijöitä osallistui asiantuntijajäsenenä seuraaviin työryhmiin:

- Erityisryhmien pankkipalveluiden kehittämistyöryhmä, Finanssialan Keskusliitto
- Esteettömien viestintäpalvelujen seurantar ryhmä, Liikenne- ja viestintäministeriö
- Maksamisen nykytila ja trendit -työryhmä, Suomen Pankki
- Pohjoismainen hyvinvointiteknologian ajatushautomo
- Innokylän kehittäminen innovatiiviseksi hankintaympäristöksi -työpajat
- SOSTEn arviointiverkosto

YHTEISTYÖFOORUMEJA TOTEUTETTIIN ERI AIHEALUEIDEN YMPÄRILLÄ

Ensinnäkin projekti kutsui jo ensimmäisenä toimintavuotena saman pöydän ympärille eri vammaisjärjestöt. Keskustelua käytiin kahteen otteeseen eri järjestöissä toteutettavasta kehittämistyöstä ja mahdollisista yhteisistä aihealueista. Yhdeksi tällaiseksi määrittyi apuvälinetietokannan synnyn edistäminen Suomeen. Tämän aiheen tiimoilta kutsuttiin koolle laajempi työryhmä, joka kokoontui yhteensä viisi kertaa ja myös yhdessä järjesti seminaarin keväällä 2013 tämän tietokannan aikaansaamisen tarpeellisuudesta. Seminaariin kokoontui peräti 70 asian edistämiseen sitoutunutta osallistujaa.

Toiseksi päätettiin jo pian projektin käynnistyttyä kutsua yhteistyöpalaveriin Suomen suurimmat eläkeläisjärjestöt. Näiden kanssa järjestettiin yhteensä viisi tapaamista, joissa vaihdettiin tietoa ajankohtaisista asioista sekä jaettiin tietoa KÄKÄTE:n tuotoksista ja toimintamalleista (esim. käyttäjäpaneelien mahdollisuuksista) laajalle joukolle.

Kolmanneksi syksyllä 2012 käynnistettiin Omaishoitajat ja läheiset -Liiton kanssa kartoitus omaishoitajien teknologiatarpeista. Yhdessä toteutetun kyselyn pohjalta kävi ilmeiseksi, että tiedon ja kokeilemisen puute on yksi isoimmista esteistä teknologisen ratkaisun hankinnalle. KÄKÄTE rakensi tähän tarkoitukseen kiertävän ikäteknologianäyttelyn Konstikopan, joka sitten talvella 2013–2014 kiersi omaishoitajien ryhmässä 18 paikkakunnalla yhteensä 36 tilaisuudessa. Siihen tutustui noin 900 henkilöä. KÄKÄTE huomasi vuonna 2013, että Suomessa on useita toimijoita, jotka tarjoavat tai suunnittelevat tarjoavansa Konstikopan kaltaisia palveluja (osin teknologian käyttöä sivuavilta aloilta). Koska KÄKÄTE toiminnassaan painotti sitä, että pyörää ei keksittäisi uudestaan, kutsuttiin löydetty seitsemän toimijaa koolle kolme kertaa. Keskustelujen tavoitteena oli myös löytää elementtejä ns. best practice -mallille. Tämä toiminta ei johtanut konkreettiseen yhteistyöhön useiden toimijoiden toiminnan päättymisen takia.

Jo KÄKÄTE-projektin toimintasuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi selvittää ns. ikäteknologialeiman luomisen mahdollisuus. Teknologian valinta on ikäihmiselle usein haasteellista ja tässä laatumerkki voisi olla avuksi. Laatumerkkiä lähdettiin suunnittelemaan työnimellä KÄKÄTE-leima, ja asiaa työstettiin vuodesta 2011 VTT:n kanssa. Laatumerkki todettiin perustelluksi ja tarpeelliseksi, mutta osin VTT:n organisaatiomuutosten takia, osin ikäteknologia-alan yrityskentän ominaispiirteiden takia, laatumerkin suunnittelu on KÄKÄTE-projektin päättyessä kesken. Asiaa pidetään kuitenkin VTT:nkin taholta edelleen tärkeänä.

KÄKÄTE näkyy maailmalla

KÄKÄTE-projektissa kiinnitettiin alusta asti huomioita sen hyödyntämiseen, mitä maailmalla jo on tehty. Sen lisäksi, että tiedonhakua tehtiin laajasti internetissä, projektin työntekijät (pääosin projektipäälliköt) osallistuivat yhteen tai kahteen konferenssiin ulkomailla vuosittain. Pian projektin käynnistymisen jälkeen alkoi

kuitenkin käydä selväksi, että vaikka kysymyksenasettelumme oli monelle toimijalle tuttu, näin laajalla työpanoksella ja keinovalikoimalla kuin millä KÄKÄTEssä lähdettiin toimimaan, ei muualla oltu asiaa lähestytty. Projektin kolmannelta vuodelta alkaen konferensseihin osallistuttiinkin tämän takia yleensä omalla esityksellä, joka aina herätti laajaa kiinnostusta.

Projektin aikana KÄKÄTE oli mukana seuraavissa konferensseissa: International Society for Gerontechnology (Kanada 2010, Hollanti 2012 ja Taiwan 2014), Advancement of Assistive Technology in Europe AAATE (Hollanti 2011 ja Portugali 2013), Universal Design (Oslo 2012 ja Lund 2014), Confedence (Jyväskylä 2010), International Federation on Ageing IFA (Tšekki 2012), AAL Forum (Italia 2010) ja Health and Rehabilitation (Kööpenhamina 2010). Konferenssien matkakertomukset julkaistiin www.ikateknologia.fi-sivuilla.

KÄKÄTE-projekti kutsuttiin mukaan osallistumaan Pohjoismaisen Ministeri-neuvoston kahteen verkostoon: Nordic Welfare Technology Network ja Nordic Think Thank on Welfare Technology. Projektia esiteltiin lisäksi Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitossa ja Vanhustyön keskusliitossa vierailuille ulkomaisille asiantuntijoille noin kaksi kertaa vuodessa. Kaukaisimmat vieraat tulivat Japanista ja Taiwanista.

KÄKÄTEstä hyväksyttiin edellä mainittuihin konferensseihin seuraavat esitelmät:

Universal Design 2014: Elderly People's Opinion on Housing (M. Nordlund, L. Stenberg, H. Intosalmi).

International Society for Gerontechnology 2014: Gerontechnology and Age Diversity (L. Stenberg, M. Nordlund, H. Intosalmi, J. Nykänen, A. Virkkunen).

International Society for Gerontechnology 2012: Participation of older senior citizens in the information society (L. Stenberg, K. Pesola, J. Pehkonen).

International Federation on Ageing IFA 2012 : Attitudes to and the use of technology among the elderly population in Finland (L. Stenberg, K. Pesola, J. Pehkonen).

KÄKÄTE:n laatima artikkeli julkaistiin kansainvälisessä tieteellisessä julkaisussa: Gerontechnology and Age Diversity. Journal of Gerontechnology, Vol. 13, No 1, (49–52) (L. Stenberg, M. Nordlund, H-M. Lempola)

5

Parempia tuotteita ikäihmisille

Projektin yhtenä päämääränä oli saada markkinoille parempia ja käyttäjä-lähtöisempiä tuotteita. Saavuttaakseen tämän tavoitteen, ryhtyi KÄKÄTE-projekti heti toimintansa alusta alkaen laajaan ja monipuoliseen yritysyhteistyöhön. Yhteis-työhön lähteneitä yrityksiä pyrittiin kohtelemaan tasapuolisesti ja asioita käsiteltiin luottamuksellisesti. Vaikka yritykset selvästi haluaisivatkin yhteistyökumppaneiltaan markkinointiapua, ei projektin tehtävänä ollut edistää tätä.

Projektin yhtenä tavoitteena oli käyttäjälähtöisten ikäteknologiaratkaisujen kehittäminen. Projekti markkinoi yrityksille mahdollisuutta yhteistyöhön ikäihmisten, palveluntuottajien, omaisten tai henkilökunnan kanssa sekä tarjosi tarpeen mukaan myös pilotointikohteita, käyttäjäpaneelleja ja asiantuntija-apua. Vuosien kuluessa projekti vakiinnutti asemansa alan asiantuntijana ja tuli tunnetuksi ja luotetuksi yhteistyökumppaniksi. Projektipäälliköt sekä muut projektiryhmän jäsenet tapasivat vuosittain useiden yritysten edustajia, tutustuivat näiden tuotteisiin tai suunnitteilla olevien tuotteiden hahmotelmiin. Yritykset halusivat KÄKÄTEltä ikäihmisiin ja vanhus-palveluihin liittyvää konsultaatiota. Yhteydenottoja yrityksiltä tuli tasaisin väliajoin, lukuisia yhteydenottoja vuosittain. Yrityksille välitettiin tietoa ja näkemystä, jota projektin kuluessa on tuotettu. Nämä tapaamiset auttoivat osaltaan löytämään yrityksiä, joiden kanssa ryhdyttiin yhteistyössä toteuttamaan pilotointeja ja käyttäjä-paneelleja. KÄKÄTE-projektin toimintakenttänä oli koko Suomi.

Projektin työntekijät toimivat kehittämisyhteistyössä sillanrakentajina ja tulkkeina tuotteiden teknisten kehittäjien ja niiden käyttäjien välillä. Tekniikan ammattilaiset eivät aina osaa ilmaista asioita ikäihmiselle tai hoitotyön tekijälle ymmärrettävällä kielellä. He eivät myöskään välttämättä tunne vanhuspalvelualan työtä, ympäristöjä ja käytäntöjä. Myös ikäihmisten tarpeet, toiveet ja toiminta-kyvyn tuottamat rajoitukset jäävät usein huomiotta, jos niitä ei erikseen nosteta esiin.

LUKUISIA TOIMINTAMUOTOJA

KÄKÄTE-projektissa kokeiltiin monia erilaisia tapoja edistää ikäteknologia-alan tuote-kehitystä. Tässä tärkeää on tiedon levittäminen, yhteistyön lisääminen ja käyttäjien tarpeiden huomioiminen.

Verkostoituminen: Projekti järjesti alkuvuosina lukuisia verkostoitumistilaisuuksia eri puolilla Suomea ja kutsui niihin mukaan myös yrityksiä. KÄKÄTE-verkostoon

liittyvät yritykset voivat esitellä lyhyesti toimintaansa projektin nettisivuilla, josta löytyivät myös muut toimijat, kuten asiantuntijaorganisaatiot, järjestöt ja yhdistykset, vanhuspalveluiden tuottajat ja oppilaitokset. Verkosto tarjosi hyvät yhteistyömahdollisuudet teknologian ja palveluiden kehittäjille. Yrityksiä oli verkostossa mukana noin 70.

Seminaarit ajankohtaisista teemoista olivat avoimia kaikille ikäteknologia-alasta kiinnostuneille ja alan yritysten edustajat osallistuivatkin niihin aktiivisesti. Osassa seminaareista oli mahdollisuus myös seminaarin teemaan liittyvien ikäteknologia-tuotteiden, -palveluiden ja -hankkeiden esittelyyn. Esittelyjä haluttiin KÄKÄTE-projektissa toteuttaa, jotta yritysten edustajat ja vanhuspalvelujen tuottajat saataisiin kohtaamaan ja keskustelemaan yhdessä. Yhteenvedo seminaareista on raportin luvussa 3.

Yrityksille suunnatut tapaamiset, verkostoseminaarit ja työpajat: Yksinomaan yrityksille suunnattuja tilaisuuksia toteutettiin kolme. Näillä pyrittiin synnyttämään sekä yritysten välistä että projektin kanssa tehtävää yhteistyötä. Tilaisuuksissa jaettiin tietoa projektin tavoitteista ja sen tarjoamista palveluista sekä kyselyiden ja tutkimusten tuloksista. Tilaisuuksien puhujina oli eri tahojen asiantuntijoita, ja heidän aiheensa liittyivät rahoituskanaviin, julkisten hankintojen periaatteisiin ja sääntöihin sekä kaupallistamisverkostoihin. Tapaamisissa nousi esiin, että yrityksiä kiinnosti rahoituskanavien lisäksi projektin mahdollisuudet vaikuttaa julkisen sektorin hankintakäytäntöihin. Jotkin yritykset olivat kokeneet, etteivät hankintapäätöksiä tekevät tiedä tekniikan tarjoamista mahdollisuuksista ja siksi hankintailmoituksilla haetaan vain vanhantyyppisiä ratkaisuja. Vastauksena näihin kysymyksiin todettiin, ettei KÄKÄTE-projekti pysty tarjoamaan rahoitusta, mutta pystyi sen sijaan neuvomaan, mistä ja millä edellytyksillä sitä voisi hakea. Tuotetietouden lisäämiseksi projektin tähtäimenä oli kerätä ja jakaa tietoa sekä käyttäjien tarpeista että olemassa olevista ratkaisuista. Tilaisuuksista saatu palaute oli pääasiassa positiivista ja erityisesti kiitettiin käytyjä keskusteluja ja verkostoitumismahdollisuuksia.

Pilotoinnit: Projektisuunnitelmassa asetettiin projektin tehtäväksi saada kahden ensimmäisen vuoden aikana käynnistymään useita pilotoiteja. Niiden avulla toivottiin voitavan edistää teknologian käyttöönottoa vanhuspalveluissa. Pilotoinnin onnistumiseksi tarvitaan pilotoitava ratkaisu ja käyttäjät. Pilotoinnin ajateltiin tapahtuvan esimerkiksi ns. oheishankkeissa. Näissä ratkaisuaan kehittävä yritys olisi hyödyntänyt käyttäjien kokemusta, mahdollisesti myös ulkopuolisen rahoituksen turvin. Pilotointikohteiden löytäminen ei ollut yksinkertaista. Tunnistetun tarpeen lisäksi tarvitaan otollinen tilanne: resursseja vaativia muutoksia tai kriisejä ei saa olla menossa, päätöksenteon portaat voivat viivästyttää ja henkilöstön asennekin vaikuttaa. Onnistuneissa pilotoinneissa teknologiset ratkaisut olivat suhteellisen yksinkertaisia eli laajoja järjestelmämuutoksia ei edellytetty. Lisäksi ne olivat helppoja ottaa käyttöön eli mahdollisen alkutyön lisäksi ne eivät edellyttäneet suuria muutoksia totutuissa työtavoissa.

Hankintaklinikka: Projektin alkupuolella liittojen jäsenyhteisöiltä tuli toistuvasti viestiä, että ne toivovat apua hankintojen tekemiseen. Hankinnat koettiin haasteelliseksi, mikä jäsenyhteisöissä nähtiin yhdeksi esteeksi uuden teknologian käyttöön-

otolle. Projektissa yritettiin vastata haasteeseen kokeilemalla ns. hankintaklinikkaa, joka oli tarkoitettu hankintaprosessia suunnitteleville jäsenyhteisöille. Tällä kokeilulla ei kuitenkaan saatu jäsenyhteisöjen tarpeita ja erilaisia teknologiaratkaisuja kohtaan. Jäsenyhteisöt eivät saapuneet paikalle, jolloin hankintaklinikka-työskentelyä ei voitu jatkaa. Hankintaklinikka-ideasta lähti liikkeelle Etsimme teknologia -toimintamallin kehittäminen.

Etsimme teknologiaa -mallin tavoitteena on helpottaa käyttäjälähtöisen teknologian hankintaa vanhuspalveluihin. Prosessin oleellisina toimijoina olivat yritykset, jotka halusivat vastata palvelutuottajien tarpeisiin joko olemassa olevalla tuotteellaan tai ryhtymällä kehittämään uutta ratkaisua. Mallista kerrotaan tarkemmin luvussa 6.

Käyttäjäpaneelit tukevat yrityksen käyttäjälähtöistä tuotekehitystä. Ne ovat pienessä ryhmässä tapahtuvia kokeilu- ja keskustelutilaisuuksia ja niiden avulla on mahdollista tunnistaa ikäihmisten tarpeisiin ja toiveisiin pohjautuvat tuotteen kehittämistarpeet. KÄKÄTE-projektin aikana toteutettujen käyttäjäpaneelien toimijoita olivat yritys, paneelin osallistujat ja KÄKÄTE-projektin asiantuntijat. Käyttäjäpaneelien tarkempi kuvaus ja tiivistelmä toteutuneista paneeleista esitetään raportin luvussa 6.

Konstikoppa on KÄKÄTE-projektin kokoama kiertävä ikäteknologianäyttely, jonka tarkoituksena on tiedon levittäminen ikäihmisten elämää ja asumista helpottavista teknisistä tuotteista sinne, missä ikäihmiset muutenkin liikkuvat ja käyvät. Lähes kaikki kopassa olevat tuotteet saatiin lainaksi ikäteknologia-alan yrityksiltä. Konstikopasta kerrotaan tarkemmin luvussa 6.

Julkaisut: Projekti kokosi useita julkaisuja, joiden työstämisessä tarvittiin hyvinkin yksityiskohtaisia tietoja yritysten tuotteista. KÄKÄTE-oppaiden tavoite oli kertoa ”kansankielisesti” ja mahdollisimman selkeästi ikäihmisille ja heidän kanssaan tekemisissä oleville tuotteista, jotka saattaisivat helpottaa arkea. Yritysten edustajat etsivät ja jakoivat kiitettävästi näitä tietoja sekä toimittivat tarvittaessa myös kuvia ja esitteitä. Yritysten edustajat antoivat myös tunnustusta tehdyistä oppaista ja raporteista. Pirkko Kasanen kokosi vuonna 2010 yrityksille opaskirjasen rahoituskanavista, ”Kehittämisen ja pilotoinnin rahoitusmahdollisuuksia KÄKÄTE-projektissa”. Oppaassa esitellään julkisia rahoitusmahdollisuuksia, jotka sopivat käyttäjälle kätevän teknologian edistämiseen vanhustyössä.

Kuten edellä olevien erilaisten toimintamuotojen kuvauksista voi nähdä, KÄKÄTE-projektissa kokeiltiin lukuisia tapoja saada yritykset kehittämään entistä parempaa teknologiaa ikäihmisille. Eri keinoja on ollut näin monta, koska oikein mikään, mitä projektissa yritettiin, ei saanut yrityksiä lähtemään mukaan. Yritysten näkemyksiä selvitettiin projektin tekemillä kyselyillä ja väliarvioinnilla sekä Aalto-yliopiston kauppa- korkeakoulun Yritysprojekteilta tilatulla selvitystyöllä. Kyselyvastausten mukaan yritykset arvostavat KÄKÄTE-projektin toimia yhteisen kielen luomiseksi teknologian tarjoajien ja käyttäjien välille. Yritysten pyrkimyksiä kehittää teknologiaa ikäihmisten avuksi edistäisi yritysten edustajien näkemysten mukaan erityisesti tiedon lisääntyminen arkea tukevasta teknologiasta. Lisäksi yritysten välisen yhteistyön ja käyttäjien tarpeiden paremman ymmärtämisen uskottiin auttavan. Aalto yliopistossa toteu-

tetun selvitystyön laatijat loivat selvitystyön tulosten pohjalta toimintamalleja yritysyhteistyön kehittämiseksi. Saatujen suositusten pohjalta KÄKÄTE-projekti pyrki selkiyttämään yritysyhteistyönsä tavoitteita ja yrityksille tarjoamiaan yhteistyömuotoja. Selvitysten avulla ei kuitenkaan onnistuttu löytämään avainta yhdessä tekemiseen. Yritysten kanssa toimimiseen liittyneitä haasteita käsitellään tarkemmin luvussa 7.

6

KÄKÄTE-toimintamallit

KÄKÄTE-toimintamallit tarjoavat ratkaisuvaihtoehtoja projektin aikana löydettyihin haasteisiin. Mallien avulla voidaan edistää ikätekniologian kehittämistä ja käyttöönottoa.

Etsimme teknologiaa – käyttäjälähtöistä teknologiaa vanhuspalveluihin

TOIMINTAMALLIN TAUSTA

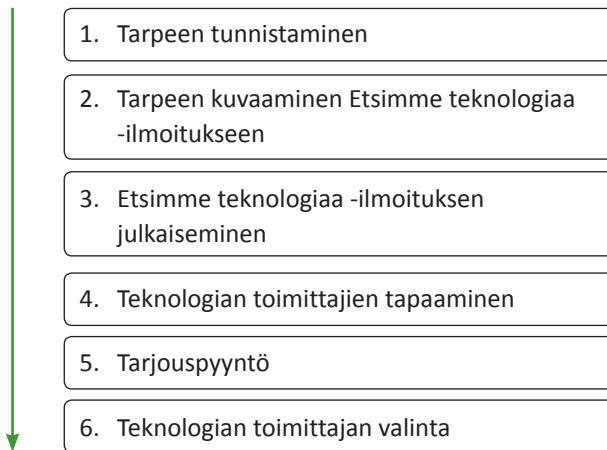
Etsimme teknologiaa -toimintamallissa teknologista ratkaisua hankkiva taho julkaisee ilmoituksen, jossa kuvataan ne asiat, joita hankittavan ratkaisun halutaan tekevän sen sijaan, että lähdettäisiin etsimään internetistä tai messuilta ratkaisua toimittavia yrityksiä. Tarkoitus on löytää paras mahdollinen tuote hankkijataholla olevaan tarpeeseen tai ongelmaan. Toimintamallin avulla voi löytää erilaisia teknologia-vaihtoehtoja, sellaisiakin, joita ei ehkä olisi tullut ajatelleeksi etukäteen.

Etsimme teknologiaa -toimintamalli syntyi vanhuspalveluja tuottavien tahojen teknologisten ratkaisujen hankinnassa kokemien haasteiden pohjalta. Ensinnäkin on ollut vaikea löytää tietoa sopivista ratkaisuista. Jos sitten löytää viisi erilaista tuotetta, on niiden vertaaminen usein hankalaa, ellei jopa mahdotonta. Yritykset käyttävät esittelyissään erilaisia termejä, ilmoittavat eri asioita ja käyttävät tekniikkaan liittyviä termejä, jotka saattavat olla sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla toimivalle täysin tuntemattomia. Haasteena voi olla myös se, että olemassa olevat ratkaisut eivät vastaa vanhuspalveluja tuottavan yksikön tarpeeseen; niissä voi olla jotain, mitä ei tarvita tai niistä puuttuu ominaisuuksia tai toimintoja, joita tarvittaisiin.

Lähtökohdaksi muodostui kysymys: millä tavalla olisi mahdollista löytää tarpeeseen vastaava teknologinen ratkaisu. Syntyi ajatus julkaista ilmoitus, jossa on kuvattuna tarve, ja teknologian toimittajan tehtäväksi jää tunnistaa, vastaako hänen ratkaisunsa kyseiseen tarpeeseen. Syntyi Etsimme teknologiaa -ilmoitus ja siitä vähitellen toimintamalli, jota esitellään seuraavaksi. Toimintamalli on esitelty tarkemmin erillisessä KÄKÄTE-toimintamallit-julkaisussa. Toimintamallit on kuvattu myös Innokylän kehittämisympäristöön www.innokyla.fi. Etsimme teknologiaa -toimintamalli löytyy Innokylän verkkosivulta kirjoittamalla hakukenttään, *etsimme teknologiaa*.

TOIMINTAMALLIN ESITTELY

Toimintamallissa on kuusi vaihetta (kuvio 1), joita teknologiaa hankkiva taho voi soveltaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan tarve eli mihin asiaan hankittavan ratkaisun halutaan tuovan helpotusta tai apua ja ketkä ratkaisua käyttävät. Kun tarve on selvillä, kuvataan se sanallisesti ilmoitusta varten. Kolmannessa vaiheessa julkaistaan Etsimme teknologiaa -ilmoitus, jonka jälkeen tavataan ilmoitukseen vastanneet teknologisten ratkaisujen toimittajat. Tämän jälkeen on vuorossa tarjouspyynnön laatiminen. Lopuksi valitaan teknologian toimittaja, jonka ratkaisu vastaa parhaiten tarpeeseen.

Kuvio 1 Toimintamallin vaiheet.

ETSIMME TEKNOLOGIAA -TOIMINTAMALLIN ARVIOINTIA

Etsimme teknologiaa -toimintamallia kokeiltiin kolmen järjestö- tai säätiöpohjaisen toimijan kanssa. Kokeilussa mukana olleet organisaatiot käyttivät runsaasti aikaa tarpeidensa tunnistamiseen. He pohtivat tarvetta niin henkilöstön kuin asiakkaiden näkökulmasta ja miettivät, muuttuvatko tarpeet tulevaisuudessa esimerkiksi sen vuoksi, että asiakkaat ovat entistä huonommassa kunnossa tai organisaation toiminta on laajentumassa. Tarpeiden pohtiminen eri näkökulmista helpotti Etsimme teknologiaa -ilmoituksen laatimista, mutta myös keskusteluja teknologian toimittajien kanssa. Tarpeiden tunnistamiseen kannattaa siis käyttää aikaa.

Toimintamallia kokeilleet organisaatiot olivat tyytyväisiä siihen, että lähtivät mukaan kokeilemaan teknologisen ratkaisun hankintaa toimintamallin avulla. Yksi organisaatio oli miettinyt hankintaa jo pidemmän aikaa ja tutustunut markkinoilla oleviin vaihtoehtoihin, mutta mikään niistä ei oikein vastannut sen tarvetta. Toimintamallin avulla se löysi uuden toimijan, jonka ratkaisu vastasi tarpeeseen. Yhtä huolellisesta tarpeiden tunnistamisesta olisi organisaation edustajan mukaan hyötyä silloinkin, kun kyseessä on pienempi hankinta, ja tarjouspyyntö lähetetään suoraan yrittäjille. Mukana olleet organisaatiot kokivat tarpeiden kuvaamisen haastavaksi

siksi, että asiat oli osattava ilmaista niin, että teknologian toimittajat ymmärtäisivät mitä oikeastaan haetaan. Toimintamallin käyttäminen teknologisen ratkaisun hankinnassa vei ehkä hieman enemmän aikaa kuin perinteisen tarjouspyynnön tekeminen, mutta se takasi sen, että saatiin sellainen ratkaisu kuin haluttiin.

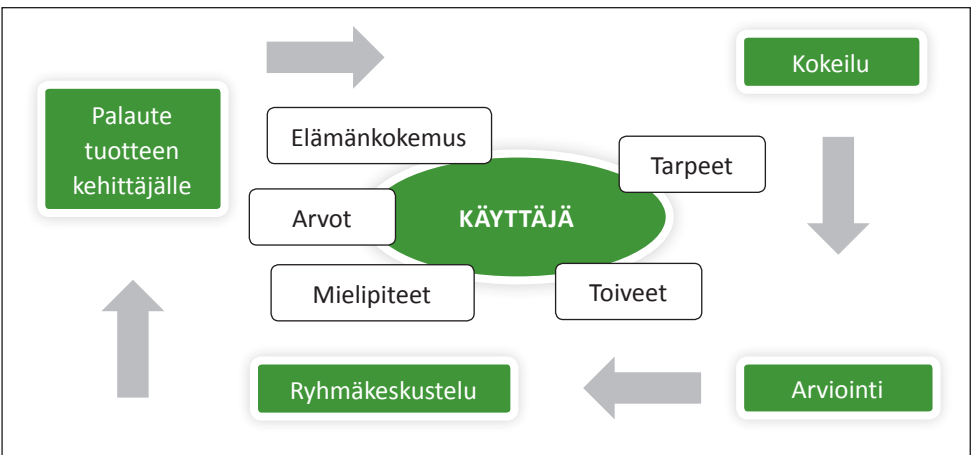
Tämä toimintamalli tuo apua teknologisen ratkaisun hankkimiseen. Toimintamallia kehitettäessä havaittiin, että hankintaa tekevä organisaatio saattaa tarvita tukea tuotteen ominaisuuksien ymmärtämisessä ja ratkaisun toimittajan valinnassa. Näihin asioihin voi kysyä tukea esimerkiksi oman organisaation it-tuelta, kiinteistöhuollolta ja isännöitsijältä.

Toimintamallia saa ja kannattaa soveltaa. Soveltamiseen voi hyödyntää Innokylän kehittämisympäristöä, jonne toimintamalli on kuvattu. Innokylässä valitaan Etsimme teknologiaa -toimintamalli ja siitä siirrytään Verstaalle, jossa toimintamallia muokataan ja sovelletaan omaan hankintaan sopivaksi. Innokylän kehittämisympäristöä käyttämällä tieto ja kokemukset toimintamallin soveltumisesta ovat seuraavaan toimintamallia käyttävän hyödynnettävissä.

Käyttäjäpaneeli – ikäihmiset arvioimaan teknologiaa

TOIMINTAMALLIN TAUSTA

KÄKÄTE-projektin tavoitteena oli mm. tuoda ikäihmisten ääntä kuuluviin, kun kehitetään heille suunnattua teknologiaa. Taustalla oli ajatus, että ikäihmiset itse ovat parhaita asiantuntijoita arvioimaan, minkälaiset laitteet sopivat heidän käyttöönsä tukemaan hyvää arkea ja kotona asumista. Käyttäjäpaneeleissa ikäihmiset kokeilivat ja arvioivat teknologisia ratkaisuja, ja lähes kaikissa tilaisuuksissa kyseisten laitteiden valmistaja tai maahantuojaja oli mukana havainnoimassa kokeilua ja saamassa palautetta käyttäjiltä (kuvio 2).

Kuvio 2 Käyttäjä näkemyksineen on käyttäjäpaneelin keskiössä.

Käyttäjäpaneeli-mallin teoreettiseksi viitekehykseksi valittiin erikoistutkija, VTT Jaana Leikkaan elämälähtöisen suunnittelun (life-based design) -malli ja sosiaaligerontologian ja sosiologian professori (emeritus) Jyrki Jyrkämän toimijuuden-käsite. Elämälähtöisen suunnittelun -mallissa (Life-based design, Leikas, 2009) nähdään, että teknologian tulee lisätä ihmisen elämänlaatua. Hyvä teknologia solahtaa osaksi arkea ja palvelee jotain tiettyä tarkoitusta. Jyrkämän (2008) mukaan toimijuus – osallisuus omassa elämässä – tarkoittaa sitä, että ihmiset rakentavat elämänsä toimien ja tehden valintoja siinä kontekstissa ja niissä olosuhteissa, joissa he elävät. Parhaimmillaan teknologia siis tukee ikäihmisen hyvää elämää ja lisää hänen pärjäämisen tunnettaan. Minkälaista tällainen ”hyvä ikäteknologia” käytännössä on? Käyttäjien kokemuksia ja näkemyksiä haluttiin KÄKÄTE-projektissa selvittää käyttäjäpaneelin avulla.

KÄKÄTE-PROJEKTISSA TOTEUTETUT KÄYTTÄJÄPANEELIT

KÄKÄTE-projektin aikana toteutettiin yhteensä 12 käyttäjäpaneelia, kahdeksasta eri laitteesta tai palvelusta. Panelisteja, ikäihmisiä, osallistui näihin tilaisuuksiin yhteensä noin 60. Käyttäjäpaneelit erosivat toisistaan jonkin verran, esimerkiksi osa niistä oli KÄKÄTEN havaitsemista tarpeista lähteviä ja pelkästään KÄKÄTEN toteuttamia, toiset taas lähtivät liikkeelle yrityksen yhteydenotosta ja yritykset myös olivat aktiivisesti suunnittelemassa kyseisen paneelin sisältöä. Käytännön toteutustapa noudatti kaikissa paneeleissa samaa kaavaa eli se sisälsi sekä tuotteen kokeilun että ohjatun ryhmäkeskustelun.

Käyttäjäpaneelia ryhdyttiin suunnittelemaan heti projektin alkuvaiheessa. Projektisuunnittelija kiersi syksyllä 2010 liittojen jäsenyhteisöissä ikäihmisten ryhmissä pitämässä Hyvä arki -keskusteluja, joiden tarkoituksena oli selvittää ryhmäkeskustelun toimivuutta ikäihmisten mielipiteiden keräämisessä. Mukana oli mm. palvelutalon asukkaita, eläkeläisjärjestön keskustelukerhon osallistujia, maahanmuuttajataustaisia ikäihmisiä sekä ikääntyneitä omaishoitaajia. Saatujen kokemusten perusteella todettiin, että käyttäjäpaneelit on hyvä toteuttaa ryhmämuotoisena. Myös Ruotsissa, vammaisjärjestöjen kattojärjestö Handikapförbundet toteutti osittain vastaavalla tavalla ”käyttäjäpaneeleja” projektissa nimeltä Brukarpaneler vuosina 2008–2011.

Toteutetut käyttäjäpaneelit olivat:

- **Muistin Oy, muistutussoitto-palvelu**
Lahden Lähimmäispalvelu ry:ssä toteutetun käyttäjäpaneelin tavoitteena oli selvittää puhelimessa toimivan muistutuspalvelun käyttökokemuksia, hyötyjä ja kehittämistarpeita työntekijöiden kokemusten pohjalta. Käyttäjäpaneeli ja siihen liittynyt palvelun kokeilu oli osa muistutussoiton pilotointia.
- **Oppifi Oy, Epooq (kaksi tilaisuutta)**
Käyttäjäpaneeleissa ikäihmiset arvioivat internet-pohjaista elämäntarina- ja muistutuspalvelu Epooqia. Käyttäjäpaneeli sisälsi muun muassa palvelun visuaalisen ilmeen ja ominaisuuksien arviointia.
- **Bedpal Oy, lukuteline**
Käyttäjäpaneeleissa ikäihmiset arvioivat Bedpal-lukutelinettä, jonka avulla voi lukea kirjoja ja lehtiä sekä käyttää kannettavaa tietokonetta ja erilaisia lukulaitteita esimerkiksi vuoteessa levätessä.
- **Kosketusnäytölliset älypuhelimet (kaksi tilaisuutta)**
Kosketusnäytöllisten älypuhelimien kokeilua ja arviointia varten järjestettiin kaksi samansisältöistä käyttäjäpaneelia maaliskuussa 2013.
- **LivLiv Solutions Oy, Liv+-sovellus**
Käyttäjäpaneeleissa ikäihmiset tarkastelivat laajasti Liv+-käyttöliittymän (helppokäyttösovellus kosketusnäyttöpuhelimiin) ominaisuuksia ja käyttöön liittyviä mahdollisia haasteita.
- **Väinö Korpinen Oy, Gaius-kylpyhuonekonsepti (kolme tilaisuutta)**
Senioritalo Sandelsissa pidetyssä kolmessa käyttäjäpaneeleissa arvioitiin Gaius-wc- ja kylpyhuoneratkaisuja. Käyttäjäpaneeliryhmät olivat: ikäihmiset, itsenäisesti toimivat vammaiset henkilöt sekä avustajan kanssa toimivat vammaiset henkilöt.
- **KÄKÄTE-projekti, Konstikopan ohjeistus**
KÄKÄTE-projektissa on kehitetty malli kiertävästä ikäteknologianäyttelystä, Konstikopasta. Sen ideana on viedä tietoa kotona asumista helpottavista arjen apuvälineistä ikäihmisille, paikkoihin, joissa he muutoinkin käyvät. KÄKÄTEN laatimia laitteiden ohjeita haluttiin ensin testata käyttäjäpaneeleissa.
- **Automaatit ja maksupäätteet**
Käyttäjäpaneeli järjestettiin osana Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisten näkökulmasta -tutkimusta kokeilu- ja havainnointikierrosten jälkeen, ja siinä kerrattiin kokemuksia ja vaihdettiin mielipiteitä hyödyntäen valokuvia kokeilluista laitteista.

KUVAUS KÄYTTÄJÄPANEELIN TOTEUTUKSESTA JA MALLIN SOVELTAMINEN

Suurimmassa osassa toteutettuja käyttäjäpaneeleja edettiin tällä tavalla:

1. yritys haluaa ikäihmisiltä palautetta tuotteestaan tai palvelustaan ja ottaa yhteyttä KÄKÄTE-projektiin
2. KÄKÄTE ja yritys yhdessä suunnittelevat käyttäjäpaneelin sisällön ja toteutuksen
3. panelistit rekrytoidaan KÄKÄTEN käyttäjäpanelistien rekisteristä
4. KÄKÄTE järjestää käyttäjäpaneelin: käytännön järjestelyt, sisältö, palaute osallistujilta, tilaisuuden onnistumisen arviointi
5. KÄKÄTE ja yritys keskustelevat paneelin annista
6. yritys kehittää tuotettaan/palveluaan käyttäjäpaneelistä saadun palautteen avulla
7. järjestetään mahdollisesti toinen käyttäjäpaneeli, jossa arvioidaan jatkokehitettyä tuotetta

Käyttäjäpaneelin idea ja aihe voivat tulla yritysten lisäksi muilta tahoilta, kuten vanhuspalvelujen tuottajalta tai käyttäjältä itseltään. Lähtökohtana on edelleen tarve saada parempaa teknologiaa ikäihmisille. Projektissa kehitettyä mallia voikin soveltaa pelkän tiedonkeruun lisäksi muihin tarkoituksiin. Vanhuspalvelujen tuottajalle käyttäjäpaneeli voi olla mahdollisuus saada jokin tuote kokeiltavaksi, ja parhaimmillaan se on hedelmällisen yhteistyön alku ikätekniikka-alan yrityksen kanssa. Käyttäjäpaneeli saattaa helpottaa teknisen ratkaisun hankintaa, kun tarjolla olevia vaihtoehtoja voidaan kokeilla ja kokeilun jälkeen arvioida käyttäjäpalautteen avulla. Tällöin prosessi etenee pitkälti samaan tapaan kuin edellä on esitetty. Toimintamalli kokonaisuudessaan sekä tarkempi kuvaus mallin soveltamisesta eri tilanteissa on esitetty KÄKÄTE-projektin julkaisussa KÄKÄTE-toimintamallit. Käyttäjäpaneeli-malli on kuvattu myös Innokylässä.

MALLIN ARVIOINTIA

Käyttäjäpaneelien kehittäminen jatkui saatuja kokemuksia hyödyntäen projektin edetessä. Järjestetyistä paneeleista kerättiin osallistujilta palautetta menetelmän toimivuudesta. Lisäksi projektin työntekijät sekä mahdollisesti mukana ollut yrityksen edustaja arvioivat yhteisessä palaverissa pari viikkoa käyttäjäpaneeli-tilaisuuden jälkeen tilaisuuden onnistumista, ja kertoivat kokemuksia sekä pohtivat kehittämis-ehdotuksia. Näin täsmentyi tilaisuuden sisältö ja kulku. Esimerkiksi osallistujilta saatu palaute tilaisuuden kestosta ja tauotuksesta otettiin heti opiksi. Menetelmän osalta panelistit olivat tyytyväisiä. Arvioitavista tuotteista toivottiin konkreettisia mallikappaleita, jolloin niitä saattoi kokeilla käytännössä. Esimerkiksi pelkät suunnitelma-kuvat koettiin liian epämääräisiksi. Projektin aikana järjestettiin keskenään hyvin erilaisia paneeleja, koska haluttiin testata menetelmän toimivuutta erilaisten tuotteiden (kuten verkkosovellusten ja fyysisten tuotteiden) arvioinnissa. Menetelmässä todettiin sekä vahvuuksia että rajoitteita, niitä on pohdittu tarkemmin edempänä tässä kappaleessa.

On hyvä huomioda, että käyttäjäpaneelistit olivat hyväkuntoisia, aktiivisia ikäihmisiä ja siten ”valikoitunutta” joukkoa. Useimmat heistä osasivat kuitenkin arvioida teknologiaa omia lähtökohtiaan laajemmin, jolloin he toivat esiin asioita myös esimerkiksi huonompikuntoisten ystäviensä näkökulmasta. Käyttäjäpaneeli-menettelyn haasteena ja yhtenä jatkokehityksen tavoitteena tulevaisuudessa olisikin tavoittaa myös esimerkiksi hauraammat ja muistisairaat ikäihmiset.

Yritykset pitivät käyttäjäpaneeleista saatua tietoa hyödyllisenä. Kuitenkin joissakin tapauksissa osallistujien toiveet koettiin vaikeina toteuttaa. Yksi kriittinen tekijä käyttäjäpaneeleista saatavan tiedon hyödyntämisessä on paneelin järjestämisen ajankohta. Se pitäisi valita niin, että saatua palautetta voidaan hyödyntää tuotteen kehittämisessä. Käyttäjäpaneeli tulisi järjestää riittävän varhaisessa vaiheessa, jolloin muutoksia tuotteeseen tai palveluun on vielä mahdollista tehdä. Toinen ilmennyt kriittinen tekijä on havaintomateriaali. Tuotteesta tarvitaan mahdollisimman kattavasti erilaista havaintomateriaalia, kuten kuvia tai prototyyppejä, ellei kyseessä ole jo valmis tuote. Palautetta on helpompi antaa, kun on jotain konkreettista arvioitavaa.

Marraskuussa 2013 KÄKÄTE-projekti kutsui koolle asiantuntijaryhmän, jossa pohdittiin professori Sampsa Hyysalon johdolla käyttäjätiedon hyödyntämisen haasteita ja mahdollisuuksia. Edellä mainittujen haasteiden ohella käyttäjäpaneelin vahvuudeksi todettiin se, että tuotteen kehittäjä pyritään saamaan mukaan paneelin suunnitteluun ja paikan päälle itse tilaisuuteen. Näin hän saa ensikäden tietoa käyttökokemuksista ja havaitsee, minkälaisia kysymyksiä, oivalluksia ja käyttötapoja tuote tai palvelu herättää. Käyttäjäpaneelin vahvuudeksi nähtiin myös se, että saadun tiedon avulla yrityksen on mahdollista ennakoida markkinoiden riskejä. Käyttäjäpaneeli toimii erityisen hyvin siinä tuotekehityksen vaiheessa, kun ollaan siirtymästä yhdestä tuotesukupolvesta seuraavaan. Sen sijaan valmiin, markkinoilla olevan tuotteen ominaisuuksia on vaikea lähteä muuttamaan. Yritykset ovat tyytyväisiä tuotteeseen, jos se myy, vaikka sen käytettävyydessä tiedettäisiinkin olevan parantamisen varaa.

Konstikoppa® – kiertävällä teknologianäyttelyllä tietoa ikäihmisten lähelle

Konstikoppa on KÄKÄTE-projektin kokoama kiertävä ikäteknologianäyttely, jonka tarkoituksena on tiedon levittäminen ikäihmisten elämää ja asumista helpottavista teknisistä tuotteista sinne, missä ikäihmiset muutenkin liikkuvat ja käyvät. Projektin aikana toteutetuissa esittelytilaisuuksissa voitiin tutustua laitteiden toimintaan ja ominaisuuksiin sekä saatiin tietoa niiden hankinnasta. Konstikoppa on rekisteröity tavaramerkki, jonka omistavat Vanhustyön keskusliitto ja Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto.

TOIMINTAMALLIN TAUSTA

Näyttelyn organisoinnin taustalla oli käsitys siitä, että markkinoilla on runsaasti teknisiä tuotteita, joista ikäihmiset ja heitä hoitavat läheiset sekä ammattilaiset

voisivat hyödyntää arjen tomissaan ja siten keventää kuormitustaan tai jopa mahdollistaa hoidettavan omatoimisuus. Jo KÄKÄTE-projektin hankesuunnitelmassa huomioitiin, että tietoa näistä ratkaisuista pitäisi ryhtyä levittämään käyttäjille laajemmin, ja yhtenä tavoitteena olikin kiertävän ikäteknologianäyttelyn luominen.

Vuonna 2012 KÄKÄTE-projekti toteutti yhdessä Omaishoitajat ja läheiset -Liiton kanssa kyselyn, jolla selvitettiin teknologian käyttöä omaishoidon apuna, kun hoidettavana on iäkäs henkilö. Kyselyn tulokset osoittivat selvästi, että olemassa olevista teknologisista ratkaisuista ei tiedetä tarpeeksi. Lisäksi niiden hankinnan esteenä on se, ettei ole paikkoja, joissa tuotteisiin voisi tutustua ja kokeilla niitä käytännössä.

TOTEUTUS

Vuoden 2013 alussa ryhdyttiin kokoamaan kiertävää ikäteknologianäyttelyä. Konstikoppaan valittiin 11 laitetta, jotka on helppo ottaa käyttöön ja joiden hinta on kohtuullinen. Lisäksi yhteistyökumppani huomioiden valittiin alussa laitteita, joista arveltiin olevan hyötyä nimenomaan omaishoitajille ja heidän hoidettavilleen. Konstikopan sisältönä oli apuvälineitä, kuten muistuttava lääkeannostelija, avustajakutsulaite ja kuunteluvahvistin eli kommunikaattori. Lisäksi mukana oli tavallisista kaupoista löytyviä, asumiseen liittyviä tuotteita, kuten lieden yllämpövaroitin, esineiden paikannin ja pieniä yövalaisimia. Mukana oli myös turvalaitteita, kuten hälytinmatto, ovi- ja ikkunahälytin, sekä lyhytaika-ajastin. Kaikki laitteet pakattiin erillisiin muovi- tai pahvilaatikoihin, jotka tarvittaessa pehmustettiin. Nämä laatikot sekä mukana kulkevat ohjekansiot ja KÄKÄTE-projektin julkaisut pakattiin suureen, pyörälliseen 90 litran matkalaukkuun, joka painaa sisältöineen noin 15 kg.

Konstikoppa kiersi Omaishoitajat ja läheiset -Liiton paikallisyhdistyksissä talven 2013–2014. Loppukeväällä 2014 Konstikoppaa ryhdyttiin markkinoimaan Vanhus- ja lähimmäispalveluliiton ja Vanhustyön keskusliiton jäsenjärjestöille, joissa se kiersi marraskuun loppuun asti vuonna 2014. Konstikopan sisältöä muutettiin hieman ja mukaan valikoitui 12 arkipäivän elämää helpottavaa ja turvallisuutta lisäävää laitetta. Uusina laitteina olivat mm. digitaalinen ovisilmä ja palovaroittimen paristonvaihtoa helpottavia ratkaisuja. Suurin osa laitteista saatiin lainaksi valmistajilta tai maahan-tuojilta. Mukana olleiden yksittäisten laitteiden hinnat vaihtelivat noin seitsemästä eurosta 250 euroon.

Konstikoppaan jokaisesta laitteesta laadittiin A4-kokoinen, yleiskielinen seloste, joka sisältää ohjeet laitteen esittelykäytöstä sekä tiedot hankintapaikoista ja hinnasta. Mukaan koottiin myös kansio, joka sisältää tietoja muista samantyyppisistä laitteista sekä Konstikopassa olevien laitteiden yksityiskohtaiset käyttöohjeet. Lisäksi osallistu-jille laadittiin palautelomakkeet ja muistiinpanopaperit.

Tuotteiden esittelystä vastasi paikallinen työntekijä, yhdistyksen aktiivijäsen tai muu asiasta vastuun ottava henkilö. Siksi Konstikopan oli sisällettävä perusteelliset ohjeet tapahtuman järjestämiseen ja tuotteiden esittelyyn. Lisäksi vetäjää varten tehtiin ohjeet Konstikopan vastaanottamiseen, pakkaamiseen, lähettämiseen, tilaisuuden vetämiseen ja laitteiden käyttöön.

Konstikopan liikuttelu vaati melko runsaasti yhteydenpitoa sen tilaajiin sekä puhelimitse että sähköpostilla. Tuotteet sisältävä matkalaukku liikkui paikasta toiseen Matkahuollon välityksellä. Vastaanottaja haki laukun paikallisesta toimi-pisteestä ja lähetti sen sieltä edelleen seuraavaan paikkaan. Konstikoppa saattoi matkata suoraan esittelypaikasta toiseen, mutta viimeistään kolmen esittelyn jälkeen se kävi huoltokäynnillä Helsingissä. Tässä yhteydessä koko kopan sisältö ja erityisesti kaikkien laitteiden toiminta tarkastettiin sekä mukaan täydennettiin tarvittavat paperit.

Tiedottamisessa ja markkinoinnissa käytettiin liittojen omia julkaisuja ja verkosto-tiedotteita sekä projektin verkkosivuja. Konstikopasta luotiin oma tapahtuma KÄKÄTE-projektin Facebook-sivuille joulukuun 2013 alussa. Sivuille kirjattiin kuulu-misia niiltä paikkakunnilta, joissa koppa vieraili, mikäli tapahtuman paikalliset toimijat välittivät tietoja tapahtumastaan. Yrityksille, jotka lainasivat tuotteita näyttelyyn, tiedotettiin Konstikopan tapahtumapaikkakunnista ja saadusta palautteesta. Saatu palaute ei kuitenkaan ollut laitekohtaista vaan pääasiassa yleisluonteista. Projektin omaan käyttöön laadittiin toiminnasta kaksi väliarviointia.

KOKEMUKSET

Konstikoppa on vierailut 28 paikkakunnalla. Tilaisuuksia on ollut 60 ja niihin on osallistunut 1500 henkilöä. Vierailupaikkakuntia ovat olleet mm. Hankasalmi, Kotka, Tampere, Rauma, Kuopio ja Ivalo.

Kaikkien esittelytilaisuuksien vastuuhenkilöt ja kaikki palautekyselyyn vastanneet pitivät kopassa olevien laitteiden lukumäärää sopivana. Tilaisuuksien vetäjät kertoivat, että osallistujia kiinnosti laitteiden toiminnan lisäksi niiden hankintapaikat

ja hinta. Palautekyselyyn vastanneet kokivat saaneensa riittävästi tietoa tilaisuudessa esitellyistä laitteista. Haastateltujen vastuuhenkilöiden mielestä tällainen erityyppisiä laitteita sisältävä koppa on hyvä, siinä on jokaiselle jotain. Toisaalta tarpeen voisivat olla myös erilaisiin teemoihin keskittyvät näyttelyt.

Vastuuhenkilöt kiittelivät kovasti Konstikopan saannista omalle paikkakunnalleen ja olivat valmiita ottamaan sen uudemman kerran uudistetulla sisällöllä. Kaikki olivat myös valmiita suosittelemaan koppaa muille. He olivat myös tyytyväisiä materiaaleihin, joita tilaisuuden vetäjälle oli koppaan varattu. Eräs haastateltu vastuuhenkilö totesi, että ensi vilkaisulla oli kauhistunut materiaalin määrää, mutta sisältöön tutustumisen edistyessä havainnut, että kaikkeen löytyi yksityiskohtainen ohje, jota noudattamalla ei voinut erehtyä.

Kysymys siitä, kenen vastuulla Konstikopan tai sen kaltaisen liikkuvan teknologia-näyttelyn tulisi olla, aiheutti useamman kohdalla syvän hiljaisuuden. Joitain ehdotuksia kuitenkin saatiin: kunnan apuvälineyksikkö, kirjasto, SPR, muistiyhdistykset.

TULEVAISUUS

Ikäihmiset, kuten myös heidän parissaan työskentelevät tarvitsevat tietoa olemassa olevista ratkaisuista. Nykyään tieto löytyy netistä, kunhan sitä osaa etsiä ja kykenee siihen. Kuva ei kuitenkaan kerro samaa kuin oikeaan käsin kosketeltavaan tuotteeseen tutustuminen. Mahdollinen teknologian pelkokin häviää, kun saa itse tutkia kädessään laitetta, jonka voi täten todeta helposti käytettäväksi ja omaan käyttöön sopivaksi.

Ohjeita kiertävän ikäteknologianäyttelyn toteuttamiseen löytyy Innokylän verkkosivuilla olevasta KÄKÄTE-projektin toimintamallista Konstikoppa – kiertävä ikäteknologianäyttely. Lisäksi Konstikoppa-malli julkaistaan KÄKÄTE-toimintamallit-julkaisussa.

Toiminnan järjestäjiksi sopisivat esimerkiksi valtakunnalliset vanhus- ja vammaisjärjestöt, jotka voisivat koota omia teknologianäyttelyitään ja kierrättää niitä ainakin omissa alueyhdistyksissään. Myös ikäpisteet ja terveystioskit voisivat olla alueellisia toimijoita. Mikäli ikäteknologianäyttely tuotteistettaisiin kustannuksensa kattavaksi maksulliseksi palveluksi, nousevat kulut todennäköisesti niin suuriksi, että näyttelyn lainaaminen käy monelle toimijalle mahdottomaksi.

Mielenkiintoista olisi tietää, ovatko Konstikoppaan tutustujat hankkineet joko itse tai apuvälinepalveluiden kautta näyttelyssä esiteltujen laitteiden tyyppisiä ratkaisuja. Mikäli tietoa jossain vaiheessa ryhdytään kokoamaan, pitäisi samalla kerätä myös tarkempaa tietoa hankittujen ratkaisujen merkeistä ja malleista, koetusta hyödyllisyydestä ja käytettävyydestä. Näin voitaisiin ensinnäkin jakaa tietoa hyvistä ratkaisuista ja toisaalta myös pyrkiä vaikuttamaan laitteiden valmistajiin, mikäli jotkin tuotteet eivät osoittautu käteviksi käyttäjä.

7

Matkan varrella opittua

Tässä luvussa katsotaan taaksepäin ja tarkastellaan projektin vaiheita, saavutuksia sekä kohdattuja haasteita. Onnistumisista sekä erityisesti vaikeuksista voi aina oppia jotakin.

Projektin toiminnan arviointi

KÄKÄTE:n projektiryhmä laati heti projektin alussa arviointisuunnitelman. Projektin toimintaa arvioitiin systemaattisesti koko projektin ajan projektiryhmän kokouksissa sekä vuosittaisilla itsearviointeilla SWOT-analyysiä hyödyntäen. Projektin puolivälissä järjestettiin arviointifoorumi sekä tehtiin sidosryhmäanalyysi. Projektin toimintaa kehitettiin ja painopisteitä kohdennettiin tehtyjen arviointien pohjalta.

Projektin puolivälissä, vuonna 2012, järjestettiin kehittävä arviointi -menetelmää hyödyntäen arviointifoorumi. Sen tavoitteena oli tarkastella tavoitteiden asettamista ja toteutumista sekä evästää jatkotyötä. Foorumiin osallistui projektin johtoryhmä, asiantuntijaryhmä sekä projektiryhmä. Arviointifoorumissa nousi esiin mm. tarve konkretisoida ja fokusoida toimintaa. Tämän perusteella päätettiin keskittyä esimerkiksi KÄKÄTE:n toimintamallien kehittämiseen sekä räätälöitiin tiedottaminen kohderyhmittäin.

Vuonna 2014 Projektin päättyessä KÄKÄTE-projektia arvioitiin yhdessä projektiryhmän ja johtoryhmän itsearvioinnilla. Arviointi keskittyi projektin tuloksiin sekä kokemuksiin ja oppeihin kahden valtakunnallisen liiton yhteistyöstä.

Onnistumiset

KÄKÄTE-projektin tavoitteena oli mm. nostaa ikäihmisten ääni kuuluviin teknologiaan liittyvissä asioissa. Tässä tehtävässä projekti onnistui lukuisten ikäihmisille suunnattujen kyselyjen ja selvitysten avulla. Projekti toi niin teknologian kehittäjien kuin suuren yleisön tietoon sen, miten tärkeää on kuulla ikäihmisten, heidän läheistensä sekä vanhuspalveluissa työskentelevien näkemyksiä ikäteknologiasta. Lisäksi projekti korosti, että erilaisia tutkimuksia ja tilastoja tehtäessä tärkeää on huomioida myös vanhimmat ikäryhmät, eikä yleistää esimerkiksi alle 75-vuotiaiden näkemyksiä koskemaan kaikkia ikäihmisiä. Ikäihmiset ovat hyvin moninainen joukko yksilöllisine koke-

muksineen ja näkemyskineen. Tällainen ns. ikädiversiteetti pitäisi huomioida nykyistä paremmin esimerkiksi ikäteknologiaa kehitettäessä. Tätä viestiä KÄKÄTE-projekti levitti myös kansainvälisissä konferensseissa.

KÄKÄTE-projekti onnistui myös tiedon tuottamisen ja levittämisen tehtävässään. Projektissa tuotettiin erilaisia teknologisia ratkaisuja esitteleviä oppaita ja tehtiin lukuisia tutkimuksia aihealueilta, joita ei Suomessa aiemmin ole tutkittu. Projektissa koostettiin laaja verkkosivusto, jota esimerkiksi ikäihmisten ja vanhusalan järjestöjen lisäksi monet ammattikorkeakoulut ja -oppilaitokset hyödynsivät tulevien ammatti-laisten kouluttamisessa. Tietoa levitettiin laajasti niin kuntiin kuin liittojen jäsen-järjestöille sekä muille toimijoille. Projektin järjestämät seminaarit ja muut tilaisuudet keräsivät suuren joukon osallistujia eri aloilta. KÄKÄTE onnistuikin hyvin tavoitteessaan verkottaa eri alojen toimijoita. Erityisesti KÄKÄTE-seminaarit sekä HOPEAMARKKINAT muodostuivat eri alojen toimijoiden sekä ikäihmisten kohtaamispaikoiksi. Projektissa onnistuttiin luomaan seminaarikonsepti, joka verkotti monenlaisia toimijoita, mutta myös houkutteli seminaarista toiseen runsaasti osallistujia. Yhteensä KÄKÄTE tavoitti noin 2000 alan asiantuntijaa ja toimijaa maanlaajuisesti.

KÄKÄTE-projektin aikana kohdattiin lukuisia haasteita ikäteknologian edistämisessä. Haasteiden havaitseminen ja identifiointi on eräänlainen onnistuminen sekin. Niiden tarkastelu antaa eväitä tuleville projekteille ja toimijoille, sillä muiden ei enää tarvitse kompastua samoihin kiviin. Esimerkiksi useilla ikäteknologiaa kehittäville ja myyville yrityksillä on ennakkoasenne, jonka mukaan kaikki ikäihmiset voidaan niputtaa samaan muottiin. Usein varsin stereotyyppiset käsitykset ikäihmisistä, heidän mieltymyksistään ja tarpeistaan rajaavat ulkopuolelle suuren joukon ikääntyneitä. Jokin teknologinen ratkaisu toimii yhdellä, mutta ei välttämättä toisella. Lisäksi tuotteita ja käyttöliittymiä kehitetään usein hyväkuntoisille, vaikka vasta hauraampi ikäihminen varsinaisesti hyötyisi kyseisestä tuotteesta tai palvelusta. Yksilöllisyys, muunneltavuus ja esteettisyys ovatkin asioita, joita ikäteknologiassa toivoisi kehitettävän. Lisäksi on tärkeää ottaa ikäihmisiä laajasti mukaan tuotekehitykseen.

KÄKÄTE-projekti on hyvin tunnettu sosiaali- ja terveysalalla sekä oppilaitoksissa ja teknologia-yritysten keskuudessa. Onnistumisiin voidaan lukea laaja tunnettuus muutoinkin, sillä projekti näkyi kaikkiaan noin 150 mediajutussa. Lisäksi projekti onnistui osumaan niin seminaari- kuin julkaisuaiheilla ajanhermoon, tavoittamaan aina kulloinkin sen, mistä toimijat kentällä tietoa kaipaavat. Mieleenpainuva projektin nimi edesauttoi varmasti asiaa, mutta myös esillä olo erilaisilla messuilla, ajankohtaiset uutiskirjeet sekä muu tiedottaminen toivat näkyvyyttä ja tunnettuutta. Eräs osoitus KÄKÄTE:n tunnettuudesta on ollut se, että projektiin ottivat yhteyttä niin toimittajat, start-up-yritykset kuin eri alojen asiantuntijatkin halutessaan tietoa ikääntyneistä ja teknologiasta. Yhteydenottoja tuli niin kotimaasta kuin ulkomailta. Yhteydenottojen suuri määrä kertoo toisaalta myös sen, ettei muuta vastaavaa ikäteknologiaa monipuolisesti tuntevaa tahoa Suomessa ollut.

Yksittäisiä konkreettisia onnistumisia oli projektin edustajan pääsy esimerkiksi pankkipalveluja ja tulevaisuuden maksutapoja pohtivaan työryhmään Suomen

Pankissa. Toinen, jo käytännössä muutokseen johtanut onnistuminen oli Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisten näkökulmasta -tutkimuksen myötä saatu Otto-auto-maattien toimintojen hidastaminen. Projekti oli edustettuna ja vaikutti myös mm. liikenne- ja viestintäministeriön Esteettömän tietoyhteiskunnan seurantaryhmässä sekä vei viestiä ikäihmisten tietoyhteiskuntatarpeista mm. ministeriöihin, Nokialle ja YLEen. KÄKÄTEn esiin nostamat teemat kuten ikäihmisten tietotekniikan käyttö, saivat runsaasti mediahuomiota ja lisäsivät sitä kautta suuren yleisön kiinnostusta ikäihmisten asioihin.

KÄKÄTE-projekti onnistui nostamaan esille ikäihmisten aseman tietoyhteiskunnassa. Ensimmäisenä Suomessa ja yhtenä harvana toimijana maalimassa, KÄKÄTE selvitti vuonna 2011 ensimmäisen kerran yli 74-vuotiaiden netin käyttöä. KÄKÄTE teki ylipäänsä tutkimuksia ja selvityksiä, joissa vastaajina olivat ikäihmiset itse. Myös ns. vanhimmilta ikäryhmiltä (projektissa 75–89-vuotiailta) kerättiin ikäryhmäkohtaisia tietoja. Vanhimpiä ikäryhmiä koskevat tutkimukset ovat edelleen melko harvinaisia, niitä eivät muut toimijat Suomessa juurikaan ole tehneet. Projektissa tuotettu materiaali sai toistuvasti palautetta korkealaatuisuudestaan sekä siitä, että se vastaa ikäihmisten ja heidän kanssaan toimivien tarpeisiin sekä nostaa esille ajankohtaisia kysymyksiä. Vastaavaa kansantajuista laajaa tietopakettia ikäteknologiasta ei myöskään aikaisemmin ole ollut olemassa. Projektissa tehdyn vaikuttamistyön tulokset näkyvät käytännössä ehkä vasta vuosien kuluttua, mutta edellä mainitut esimerkit antavat viitteitä projektin vaikutuksista.

Haasteet

KÄKÄTE-projektissa kohdattiin joitakin keskeisiä kehittämistyön haasteita. Nämä liittyivät ennen kaikkea yhteistyöhön yritysten kanssa ja teknologian kehittämiseen vaikuttamiseen. KÄKÄTEn visiona oli, että teknologia nähdään vanhustenhuollon lisäresurssina ja käyttäjälähtöisen teknologian mahdollisuudet tunnetaan ikäihmisten hyvän arjen toteutumisessa. Lisäksi tavoiteltiin sitä, että yritykset ja kehittäjät käyttäisivät menetelmiä, joilla ikäihmisten ja heidän kanssaan työskentelevien tarpeet tulevat kuulluksi. Jotta nämä visiot voisivat toteutua, nähtiin yritysyritys yhteistyö tärkeänä heti hankkeen alusta alkaen. Silloin ajateltiin yritysten lähtevän innokkaasti mukaan kehittämään entistä parempaa ikäteknologiaa. Yritykset osallistuivatkin aktiivisesti verkostoitumistilaisuuksiin ja työpajoihin. Kuitenkin haasteena oli löytää kehitettäviä teknologioita ja palveluja sekä tehdä konkreettista yhteistyötä yksittäisten yritysten kanssa.

Yhtenä ongelmana oli yritysten näkemys kohteena olevasta ikäryhmästä. Monet yritykset kertoivat kohderyhmäkseen 50–60-vuotiaat seniorit. Ikäteknologiaa tarvitsevat kuitenkin myös vanhemmat ikäryhmät, jotka nyt unohtuvat tuotesuunnittelussa. On eri asia suunnitella tuotteita 55- kuin 85-vuotiaille. Kohderyhmän laaja ikäjakauma pitäisi kyetä huomioimaan paremmin, eri-ikäisillä on erilainen elämänkokemus ja orientaatio teknologiaan. Ikäihmisten teknologiatarpeista on aiemmin ollut hyvin vähän tietoa saatavilla, mikä on osaltaan vaikeuttanut yritysten mahdolli-

suutta kohdentaa teknologiaa juuri iäkkäimmille ihmisille. Toisaalta yrityksissä ei aina tunneta vanhustyön toimintaympäristöä, eikä esimerkiksi kotihoidon ja laitoshoidon erityispiirteitä kovin tarkasti. Usein tarjotaan teknologiaa, jonka rajoituksia tai haasteita ikäihmisten hoivassa ei tunneta tai edes tiedosteta. Tähän tiedontarpeeseen KÄKÄTE on osaltaan yrittänyt vastata ensinnä selvittämällä niin ikäihmisten kuin vanhuspalvelujen ammattilaisten näkemyksiä teknologiasta, toiseksi järjestämällä verkottumismahdollisuuksia eri toimijoille.

Yleinen ajattelutapa teknologian kehittäjillä on, että ikäihmisellä on omaisia, jotka auttavat teknisten ratkaisujen käyttöönotossa ja käytössä. Ikäteknologian käyttö on useimmiten monimutkaista ylläpito- ja huoltotoimenpiteinen, joten se edellyttää toimivaa tukirakennetta. Omaiset eivät yksin voi olla tämä ”tukirakenne”, vaan laitteiden valmistajien pitäisi huolehtia myös asiakkaan opastamisesta ja käyttötuesta – ymmärrettävästi, helposti ja ikäihmistä kunnioittaen.

Keskeinen hankaluus ikäteknologian käyttöönoton edistämisessä on palvelukonaisuuksien puuttuminen. Pelkkä tekninen ratkaisu ei useinkaan riitä, vaan se vaatii taustalleen toimivan palvelun. Vasta sitten tuotteesta voi olla hyötyä ikäihmisille. Yksi esimerkki tästä on ns. hyvinvointi-tv eli palvelu-tv. Jonkun tahon on otettava vastuulle ohjelman ja palvelujen tuottaminen tv:n kautta. Eräs haaste oli lisäksi se, että palveluntuottajat eivät ole mukana kehittämässä teknologiaa. Tähän liittyy monta ongelmaa, esimerkiksi pilotointeja KÄKÄTE-projektissa yritettiin, mutta ne eivät onnistuneet osin siksi, ettei palveluntuottajilla ollut resursseja osallistua. Käytännön asiakastyössä olevat olisi kuitenkin tärkeää saada kehittämistyöhön mukaan, sillä heillä on usein parempi näkemys teknologian tarpeesta ja käyttömahdollisuuksista kuin kuntien hankinnoista vastaavilla päättäjillä. Myös kehittämistyön rahoitusraakenne on ongelmallinen. Yhteishankkeissa nousee esiin ”kuka maksaa?” -kysymys. Epäselvää on lisäksi se, mihin tarkoitukseen rahaa voi käyttää. Esimerkiksi järjestöjen mahdollisuudet osallistua kehittämistyöhön ovat tämän vuoksi rajalliset.

Edellä kuvatut haasteet perustuvat kokemuksiimme KÄKÄTE-projektin aikana. Haasteita käsiteltiin sekä projektin johtoryhmän kokouksissa että asiantuntijaryhmän kokouksissa. Kohdatut haasteet ovat suuria ja perustavanlaatuisia, eikä niihin sen vuoksi löytynyt projektin aikana yksiselitteisiä ratkaisuja. Tästä huolimatta esimerkiksi yritysten kanssa yhdessä toimiminen nähtiin tärkeänä projektin tavoitteita silmällä pitäen. Useimmat ikäihmisille tai ikäihmisten hoivaan suunnitellut tuotteet eivät osoittautu käytännössä riittävän hyvin tarkoitukseensa sopiviksi tai toimiviksi. KÄKÄTE-projektissa haluttiin alusta alkaen nostaa esiin teknologian käyttäjien mielipiteitä ja välittää näitä teknologiaa kehittäville tai maahantuoville yrityksille. Projektin työntekijät, johtoryhmä ja sidosryhmät olettivat yritysten haluavan palautetta tuotteistaan. Myös yritysten oma varovainen myönteisyys projektin tavoitteita kohtaan kannusti meitä jatkamaan. Projektin kuluessa kuitenkin osoittautui, että se, mitä yritykset projektilta ensisijaisesti toivovat, on markkinointiapu. Yritystoiminnan edistäminen tai yksittäisten tuotteiden markkinointi ei kuitenkaan ollut KÄKÄTE-projektin tarkoitus, eikä projektille myöskään mahdollista. Sen sijaan KÄKÄTEN tavoitteena oli saada tuotteet vastaamaan ikäihmisten tarpeisiin ja toiveisiin. Kun tästä kerrottiin yrityksille, ei isomman mittakaavan yhteistyöstä enää oltu kiinnostuneita.

Taustalla saattavat olla kielelliset haasteet tai kulttuurierot järjestötoiminnan ja yritystoiminnan välillä.

KÄKÄTE-projekti teetti Aalto yliopiston kauppakorkeakoulun Yritysprojekteilla yrityksiä kiinnostavasta yhteistyöstä selvityksen, jossa haastateltiin yritysten edustajia. Selvitys ei juuri tuonut lisävalaistusta ongelmaan, vaan pikemminkin vahvisti projektissa havaittuja eroavaisuuksia yritysten ja projektin intressien välillä. Sekä asiantuntijaryhmän että ns. ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa pohdittiin ongelmaa useaan otteeseen, mutta viisasten kiveä ei löytynyt. Projekti teki kyselyn myös yrityksille. Yritysten edustajat näkivät käyttäjälähtöisen ikätekniikan kehittämiseen ja käyttöönottoon liittyvien ongelmien juontuvan markkinoista ja kuntien hankintatavoista. KÄKÄTE-projektin tavoite saada entistä parempia tuotteita ikäihmisille ei siten kohdannut yritysten tarpeiden kanssa. Yritysten mahdollisuuksia kehittää käyttäjälähtöistä ikäteknologiaa yritettiin edistää projektissa monin tavoin. Näitä toimintamuotoja on esitelty tarkemmin luvussa 5.

Projektin aikana kertyneiden kokemusten pohjalta syntyi seuraava johtopäätös: Yritykset eivät koe tarvitsevänsä yhteistyötä järjestöjen kanssa. Ehkä järjestöjen pitäisikin pysytellä tiukasti edunvalvojan roolissa, olla kriittisempiä ja ottaa voimakkaammin kantaa paremman teknologian puolesta. Yhteistyöhön pyrkiminen ei tuottanut tulosta. Lisäksi on aihetta kysyä, onko viisi vuotta liian lyhyt aika uuden tuotteen vakiintumiseen. Ehkä projektin aikana ei vain tavoitettu sellaista yritystä, joka olisi aidosti kiinnostunut yhteistyöstä tuotekehityksensä osana. Tuotekehitys on pitkäjänteinen prosessi, jossa oikea ajoitus on tärkeä. Myös luottamuksen syntyminen osapuolten välille vaatii aikaa. Jo KÄKÄTEN alkuvaiheessa todettiin, että tuotteita kehitetään vain ”hyväkuntoisille” ikäihmisille, jotka eivät ehkä edes tarvitse kyseisiä tuotteita. Pohdimmekin, onko hauraammille, muistisairaille ikääntyneille liian vaikeaa kehittää hyvää teknologiaa? On harmillista, että yleisissä keskusteluissa aina toistetaan, että teknologia ratkaisee tulevaisuudessa muistisairaiden hoitamiseen liittyvät resurssi- ym. ongelmat. Tähänastinen kehitys kuitenkin viittaa siihen, että näin ei tule tapahtumaan. Projektin kokemusten myötä emme voi kuin ihmetellä, miten meillä Suomessa, teknologian kehityksen eturintamassa, ei pystytäkään käyttäjälähtöistä, myös muistisairaille ikäihmisille soveltuvaa teknologiaa. Kyse on arvovalinnoista, joten vastaukseksi ei riitä kallis hinta.

Lähteet

- Alastalo, Kirsi. 2014. 5 toivomusta teknologian tekijöille. KÄKÄTE-projekti.
- Alastalo, Kirsi. 2014. 5 Wishes to Technology Creators. KÄKÄTE-projekti.
- Aro, Päivi ja Ikävalko, Sara. 2012. Automaatit ja maksupäätteet ikäihmisten näkökulmasta. KÄKÄTE-tutkimuksia 1/2012. KÄKÄTE-projekti.
- Forsberg, Kristina. 2014. Apua paikalle – kooste avunpyyntöjärjestelmistä. KÄKÄTE-oppaita 7/2014. KÄKÄTE-projekti.
- Forsberg, Kristina; Intosalmi, Hennariikka; Nordlund, Marika; Suhonen, Sirpa. 2014. Ikäteknologiasanasto. KÄKÄTE-raportteja 3/2014.
- Forsberg, Kristina. 2012. Teknologia avuksi henkilöiden ja esineiden paikantamisessa. KÄKÄTE-oppaita 3/2012. KÄKÄTE-projekti.
- Forsberg, Kristina. 2013. Tietokonepiste toimivaksi – opas palvelutaloille ja yhteisöille. KÄKÄTE-oppaita 6/2013. KÄKÄTE-projekti
- Handikappförbundet:in verkkosivut <http://www.hso.se/verksamhet/Projekt/Avslutade-projekt/Brukarpaneler/> (luettu 7.5.2014).
- Intosalmi, Hennariikka; Nykänen, Jaana; Stenberg Lea. 2013a. Ikäihmiset ja digitaaliset pelit – Kyselyn tulokset. KÄKÄTE-projekti. (linkki poistettu)
- Intosalmi, Hennariikka; Nykänen, Jaana; Stenberg Lea. 2013b. Teknologian käyttö ja asenteet 75–89-vuotiailla. Raportti kyselytutkimuksesta. KÄKÄTE-projekti. (linkki poistettu)
- Jyrkämä, Jyrki. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehyykseksi. Gerontologia 4/2008.
- KÄKÄTE-projekti. 2012a. Puolet 75–80-vuotiaista valmiita maksamaan arkea helpottavasta teknologiasta. KÄKÄTE-projektin lehdistötiedote 14.11.2012. <http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Julkaisut/Ikaantyminen_ja_asuminen-tutkimus_2012/Lehdistotiedote_KAKATE_ikaantyminen_ja_asuminen_2012.pdf>. (Luettu 6.6.2014.)
- KÄKÄTE-projekti. 2012b. Ikääntyneet tarvitsevat apua pankkiasioiden hoitamisessa. KÄKÄTE-projektin tiedote 26.11.2014. <<http://www.ikateknologia.fi/fi/uutiset/ikaantyneet-tarvitsevat-apua-pankkiasioiden-hoitamisessa.html>>. (Luettu 6.6.2014.)
- KÄKÄTE-projekti. 2014. Keittiö, portaat ja wc-tilat huolettavat ikäihmisten asumisessa. Uutinen 24.1.2014 <<http://www.ikateknologia.fi/fi/uutiset/keittio-portaat-ja-wc-tilat-huolettavat-ikaihmisten-asumisessa.html>>. (Luettu 9.6.2014.)
- Leikas, Jaana (toim.). 2014. Ikäteknologia. Vanhustyön keskusliitto, Helsinki.
- Leikas, Jaana. 2009. Life-Based Design. A holistic approach to designing human-technology interaction. VTT Publications 726. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Loukkola Pekka, Hirvonen Tuomas. 2014. Vanhuksissa piilee valtava potentiaali peliyrityksille. Yle Oulu, uutinen 20.3.2014. <http://yle.fi/uutiset/vanhuksissa_piilee_valtava_potentiaali_peliyrityksille/7142129?origin=rss>. (Luettu 6.6.2014.)
- Nordlund, Marika. 2011. Kotona asumisen haasteita ja kehittämistoiveita – Korjausneuvonnan asiakkaiden asumiskyselyn tuloksia. (linkki poistettu)
- Nordlund, Marika; Stenberg, Lea; Lempola Hanna-Mari. 2014. Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla – Kooste kyselytutkimuksesta. KÄKÄTE-projekti ja LähiVerkko-projekti.

- Nordlund, Marika; Stenberg, Lea ; Lempola, Hanna-Mari. 2014. Use of Information Technology, Reasons for Non-Use, Age Group 75–89 - Survey Summary. KÄKÄTE-projekti ja LähiVerkko-projekti.
- Mäki, Outi. 2011. Ikätekniologian kokeilut Suomessa. KÄKÄTE-raportteja 1/2011. KÄKÄTE-projekti.
- Nykänen, Jaana; Stenberg, Lea; Pesola, Kirsti. 2013. Tekniologia ikäihmistien omaishoidon apuna – Raportti kyselyn tuloksista. KÄKÄTE-projekti.
- Nykänen, Jaana. 2011. Vanhuspalvelujen tietojärjestelmät – Kooste asiakastieto-, toiminnanohjaus- ja toimintajärjestelmistä. KÄKÄTE-oppaita 2/2011. KÄKÄTE-projekti.
- Turvapuhelinopas. KÄKÄTE-oppaita 1/2011. KÄKÄTE-projekti.
- Verma, Ira ja Hätönen, Johanna. 2011. Ikäihmisset, asuminen ja tekniologia. KÄKÄTE-raportteja 2/2011.
- Verma, Ira; Pesola, Kirsti ja Ikävalko, Sara. 2012. Kevythissi kotiin. KÄKÄTE-oppaita 5/2012.
- Wessman, Jenni; Erhola, Kaaren; Meriläinen-Porras, Satu; Pieper, Richard; Luoma, Minna-Liisa. 2013. Ikääntynyt ja tekniologia – Kokemuksiani tekniologian käytöstä. KÄKÄTE-tutkimuksia 2/2013. KÄKÄTE-projekti.
- Örn, Seija. 2012. Asunnon lukitusopas. KÄKÄTE-oppaita 4/2012. KÄKÄTE-projekti.

Taulukko 1. Kyselyjen tai tutkimuksen aiheet ja toteuttamisvuodet sekä vastanneiden lukumäärät ja päätulokset.

	KYSELYN AIHE	VASTAAJIEN LUKUMÄÄRÄ	PÄÄTULOS
2010–2011	Ikäihmisten mielikuvia teknologiasta	1 256	Teknologiaa halutaan kokeilla, jos siihen tarjoutuu mahdollisuus.
	Ikäihmiset automaateilla	300	Kaikki eivät käytä automaatteja. Maksupäätteiden erilaisuus ja maksutilanteen rauhottomuus haittasivat käyttöä.
	Teknologian käyttö ja asenteet 75–89-vuotiailla ¹	802	Yli 75-vuotiaista enemmistö (75 %) on tietoyhteiskunnan ulkopuolella.
	”Turvapuhelinkysely”	337	Turvapuhelin on erittäin vähän käytetty apuväline. Puutteita on turvapuhelin palveluissa.
	Kotona-asumisen haasteita ja kehittämistoiveita	78	Ikäihmiset haluavat asua kotona. Haasteita on asumisen esteellisyydessä.
2012	Laskujen maksaminen	445	Verkkopankki ei ole kaikilla käytössä. Käytettävyys ja saavutettavuus ovat tärkeitä!
	Omaishoitajien teknologiakysely ²	264	Teknologiaan suhtaudutaan myönteisesti, tietoa erilaisista ratkaisuista tarvitaan.
	Asumistoiveet ja -tarpeet 55–80-vuotiailla ³	9634	Teknologia kiinnostaa ja siitä ollaan valmiita maksamaan. Asunnossa tärkeää ovat esteettömyys, ulkoilumahdollisuus, palvelujen läheisyys.
2013	Digitaalisten pelien pelaaminen	88	Pelit kiinnostavat, ikäihmisille suunniteltuja pelejä kaivataan, opastusta asiaan tarvitaan.
	Asumisen turvallisuus (70)	70	Keittiö, portaat ja wc-tilat ovat vaaranpaikkoja ikäihmisen kotona.
	Tietoteknologian hankinta	150	Ikääntyneillä on keskenään hyvin erilaiset valmiudet teknologian hankkimiseen.
	Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla ⁵	600	Kaikki eivät koe tarvitsevanaan internetiä selvittääkseen yhteiskunnassa. Verkossa olevien palvelujen rinnalle tarvitaan muitakin palveluja.
2014	Toivomuksia teknologialle	noin 260	Jokainen haluaa olla oman elämänsä sankari ja käyttää teknologiaa itsenäisesti. Nuorempia, alle 65-vuotiaita vastaajia mietityttävät enemmän turvallisuuteen liittyvät asiat. Ikääntyneempiä puolestaan huolettavat enemmän tiedon ja palveluiden saavutettavuus sekä eriarvoistuminen – Varsinkin matkapuhelinten ja tietokoneiden vaikeakäyttöisyys syrjäyttää ja turhauttaa. Teknologian kehittäjien suurimmat haasteet liittyvät käyttöliittymäsuunnitteluun. Yksiselitteisen, selkeän ja helppokäyttöisen käyttöliittymän toteuttaminen vaatii sekä tietoa ikääntymismuutoksista että taitoa ja tahtoa ymmärtää käyttäjien tarpeita ja toiveita.
	Teknologia ja läheisten apu	191	Suurin osa vastaajista on valmiita ottamaan apua vastaan. Mieluiten apua otettaisiin vastaan lapselta, lapsenlapselta tai ystävältä. Apua myös halutaan antaa, mieluiten ystävälle.
Tulossa	Kyselytutkimus vanhustyötä tekevien ammattilaisten kokemuksista ikäteknologiasta (työnimi).		

1 Tutkimuksen toteutti TNS Gallup Oy.

2 Kysely toteutettiin yhteistyössä Omaishoitajat ja Läheiset -Liiton kanssa.

3 Tutkimus teetettiin yhteistyössä Kiinteistö- ja rakentamisfoorumi KIRAn kanssa. Tutkimuksen toteutuksesta vastasi TNS Gallup Oy.

Virkkunen Anne. 2011. Ikäihmisten mielikuvia teknologiasta. Raportti teknologiakyselystä.

Nykänen Jaana, Virkkunen Anne. 2012. Ikäihmiset automaattilla – Raportti kyselyn tuloksista.

Intosalmi Hennariikka, Nykänen Jaana, Stenberg Lea. 2013. Teknologian käyttö ja asenteet 75–89-vuotiailla Raportti kyselytutkimuksesta.

Nordlund Marika. 2011. Turvpuhelin on vähän käytetty apuväline – Ikäihmisten turvpuhelin kyselyn tuloksia

Nordlund Marika. 2011. Kotona asumisen haasteita ja kehittämistoiveita – Korjausneuvonnan asiakkaiden asumiskyselyn tuloksia.

KÄKÄTE-projekti. 2012. Ikääntyneet tarvitsevat apua pankkiasioiden hoitamisessa.

Tiedote http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Uutiset/Tiedote_KAKATE_laskujen_maksaminen.pdf

Nykänen Jaana, Stenberg Lea, Pesola Kirsti. 2013. Teknologia ikäihmisten omaishoidon apuna – Raportti kyselyn tuloksista. http://www.ikateknologia.fi/images/stories/KKTE_aineistot/RaporttiOhoitajatTeknolo.pdf

KÄKÄTE-projekti. 2012. Ikääntyminen ja asuminen 2012 -kyselytutkimus.

Lehdistötiedote http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Julkaisut/Ikaantyminen_ja_asuminen-tutkimus_2012/Lehdistotiedote_KAKATE_ikaantyminen_ja_asuminen_2012.pdf

Intosalmi Hennariikka, Nykänen Jaana, Stenberg Lea. 2013. Ikäihmiset ja digitaaliset pelit – Kyselyn tulokset.

KÄKÄTE-projekti. 2014. Keittiö, portaat ja wc-tilat huolettavat ikäihmisten asumisessa. Uutinen

<http://www.ikateknologia.fi/fi/uutiset/keittio-portaat-ja-wc-tilat-huolettavat-ikaihminen-asumisessa.html>

Ranta Paula, Stenberg Lea. 2014. Ikäihmiset ja teknologian hankkiminen – Raportti kyselyn tuloksista.

Nordlund Marika, Stenberg Lea, Lempola Hanna-Mari. 2014. Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla – Kooste kyselytutkimuksesta.

Kirsi Alastalo. 2014a. Toivomukseni teknologialle. Kyselyn tulokset. http://www.ikateknologia.fi/images/Toivomukseni_teknologialle_Kyselyn_tulokset.pdf

Kirsi Alastalo. 2014b. Vaikka vanhenen... haluan olla oman elämäni sankari. 5 toivomusta teknologian tekijöille. http://www.ikateknologia.fi/images/5_toivomusta_teknologian_tekijöille.pdf

Ranta Paula, Nordlund Marika. KÄKÄTE-projekti 2014.

Tutkimus on vielä kesken tämän raportin kirjoitusvaiheessa.

4 Tutkimukseen osallistuneista 55–74-vuotiaita oli 562 henkilöä ja 75–80-vuotiaita 401 henkilöä.

5 Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Lähiverkko-projektin kanssa. Tutkimuksen toteutuksesta vastasi TNS Gallup Oy. Julkaisu on saatavilla myös englanninkielisenä.